

1. Úvod

Předkládaná bakalářská práce se zabývá problematikou sexuální a vylučovací (vyměšovací) slovní zásoby (dále jen SVS) v romštině na území České republiky a se zvláštním zřetelem k romské komunitě v Rokycanech. Jak uvádí Bajger na úvod svého slovníku vulgarismů: „Nedílnou součástí živého jazyka je jeho „temná strana“, což jsou vulgarismy, lidová slova, obscénnosti a slangová slova“.¹ Domnívám se, že ze zkoumání jazyka a jeho užívání v konkrétních komunikačních situacích nelze předem vyloučit žádnou lexikální oblast. V opačném případě by jakékoli další zkoumání a analýzy byly o tuto oblast ochuzeny a tím pádem by nepodávaly komplexní představu o daném jazykovém systému. To je také důvod, který nás opravňuje zkoumat tuto specifickou slovní zásobu a její použití i na úrovni vědecké. Přestože jde vlastně o velice zajímavé a pozornost přitahující téma, je s podivem, že zůstalo dosud opomíjeno a obcházeno. Nabízí nám totiž nový pohled na jazyk a v podstatě díky těmto výrazům, slovním spojením, obrátům a frázím, získáváme vhled do specifických oblastí daného jazyka a kultury, která je s ním spjata, v tomto případě jde o Romy a jejich jazyk. Každý den se aktivní uživatelé romského jazyka setkávají s tímto okruhem slovní zásoby, ať už jako samotní uživatelé nebo posluchači.

Romové, kteří přišli do českých zemí po druhé světové válce², hovořili hlavně romsky. Jako neromský jazyk používali lokální dialekt slovenštiny, tj. dialekt oblasti, ve které původně žili. Ten ovšem neovládali velmi dobře. Jelikož se do české společnosti začleňovali prostřednictvím práce většinou dělnického charakteru, osvojili si češtinu se slovní zásobou značně dotovanou vulgarismy, kterou mluvily ty společenské vrstvy, se kterými byli tito Romové nejvíce v kontaktu. Romové tak přejímali jejich výrazivo, aniž by měli možnost přijmout za vlastní i jistý jazykový cit pro sílu výrazu. Na tuto skutečnost poukazuje také Milena Hübschmannová (1993: 101 – 103)³, když udává srovnání mezi společenským chápáním a užíváním anglického výrazu *bloody*, českého *vůl*, *ty vole* a romského *degešis* „pojídač zdechlých zvířat“. Samotná znalost významu výrazu ještě nepřináší cizojazyčnému mluvčímu schopnost posoudit (ne)vhodnost těchto slov v konkrétní komunikační situaci. Přestože může vědět, že jde o slovo expresivně zabarvené, nemusí vždy umět správně odhadnout limity pro jeho použití. Tím spíš, že tyto výrazy získaly svou expresivitu na základě dlouhého kulturního vývoje, a jak opět uvádí Hübschmannová, to, co rodilému Čechovi připadá jako nadávka – např. „husa“, může mít v jiném jazyce a hlavně v jiné kultuře význam naopak kladný – např. *papin* „husa“ v romštině *parni sar papin* – „bílá jako husa“.⁴

Na základě toho, co jsem právě uvedl, vyplývá, že nadměrné používání českých vulgarismů Romy je do značné míry dáno právě touto menší jazykovou kompetencí, znemožňující romským mluvčím posoudit (ne)adekvátnost situace pro jejich použití. Dále je třeba konstatovat, že pro větší část Romů také platí, že nemají tolik příležitostí pro setkání se standardní podobou češtiny a nemohou tedy tuto citlivost snadno získat. Nabízí se tedy

¹ Bajger, Kryštof.: *Slovník vulgarismů*. AGAVE, Černošice 2011.

² Pavelčíková, N.: *Romové v českých zemích v letech 1945 – 1989*. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů, Praha 2004.

³ Hübschmannová, M.: *Šaj pes dovakeras – Můžeme se domluvit*. Pedagogická fakulta UP Olomouc, Olomouc 1993.

⁴ Tato fráze podtrhuje jev, který je v romské kultuře velmi častý, totiž, že Romové se světlejší pletí mají vyšší společenský statut, přestože světlejší pleť ještě nezaručuje respekt a úctu jiných Romů.

otázka, jak to vypadá s užíváním romských ekvivalentů těchto českých vulgarismů v rámci romské komunity. Zda se jejich výskyt a frekvence nějakým způsobem odlišuje od toho, jak stejní mluvčí užívají vulgarismy české. V následujícím textu se pokusíme blíže rozebrat aspekty, které používání romských vulgarismů v romštině nějakým způsobem vymezují, a ovlivňují.

Než se pustíme do této spíše sociální než jazykové roviny, je třeba poukázat ještě na jednu skutečnost. Zatímco řada českých vulgarismů, které jsou spojeny s pohlavními orgány, mají vlastní výraz odlišný od neutrálního výrazu – např. *pochva* vs. *kunda*, v romštině je pouze jeden výraz, který slouží zároveň jako neutrální pojem a zároveň jako vulgární výraz – *mindž*. Zde je ovšem potřeba uvážit, je-li neutrální použití těchto výrazů skutečně možné. Vzhledem k tomu, že se romštinou nemluví ani ve školách při výuce biologie, ani u lékaře či v jiných kontextech, kde by byla tato slova užitá neutrálně, zůstává jejich použití, přinejmenším v oblasti, kterou se tato práce zabývá, omezeno prakticky jen na běžnou řeč, ve které je hovor o pohlavních orgánech stále tabuizován, a slova, kterými jsou vyjadřována, pak automaticky získávají velmi silný emocionální náboj a vyznívají spíše vulgárně. Přinejmenším se toto vztahuje na romštinu užívanou v Rokycanech, neboť romština na našem území a území Slovenské republiky je značně variabilní, a u všech Romů nemusí platit to, co je pro Romy v Rokycanech zavedeným standardem.

Z jakých důvodů píší o této problematice, jsem již naznačil v předchozích odstavcích. Toto téma je dle mého názoru obcházeno či opomíjeno záměrně, i když je sexuální a vylučovací slovní zásoba pro romštinu velmi důležitá. V romském jazyce nezastává přísně a pouze jen funkci ponížení či urážky, jak je tomu převážně v jiných jazycích. Přestože má romský jazyk více dialektů a variet, ve kterých mají tato slova různě odlišné použití a funkce, je třeba znovu zdůraznit, že tato práce je případovou studií problematiky SVS u rokycanských Romů.

1.1 Vymezení pojmů

Na úvod je třeba vymežit pojmy, se kterými tato bakalářská práce operuje. Sexuální a vylučovací slovní zásoba tvoří jeden z lexikálních okruhů, jejichž primárním účelem je pojmenovávat koncepty reálného světa. Romská slova této oblasti užívaná v Rokycanech se zpravidla neliší významově od slov používaných Romy i na jiných místech České republiky, snad jen s výjimkou slova *pele*, původně „varlata“, které v rokycanské romštině označuje penis malého chlapce od narození do cca 10 let. Sexuální a vylučovací slovní zásoba zahrnuje slova označující pohlavní orgány obou pohlaví, produkty genitálií, tělesných tekutin a výměšků, která mohou být použita jako neutrální, ale také jako hanlivé, urážející jazykové prostředky s negativní konotací a významem.

Mluvíme-li o vulgarismech či pejorativech máme na mysli stylisticky příznakové výrazy, neboli expresiva. Expresiva jsou výrazy citově zbarvené, které vyjadřují emocionální postoje

mluvčího⁵. Řadíme mezi ně např. také: eufemismy (slova se zjemnělým významem), deminutiva (zdrobněliny), hypokoristika (zdomácnělé výrazy). Větší část expresiv se řadí do nespisovného jazyka.

Vulgarismy se zpravidla definují jako sprostá slova vyjadřující silný negativní emocionální postoj k věci či člověku. V češtině jsou z větší části spojena s tabuizovanými oblastmi sexuálního chování a vylučování stolice či moči. Původní latinský výraz *vulgaris*, však znamená lidový a vulgární jazyk tedy označoval jazyk prostého lidu, aniž by se jím chtěl vyjádřit nějaký emocionální postoj.⁶

Pejorativa vyjadřují negativní hodnotící soud: srov. např. české zabití = neutr. vražda = odmítnutí činu, jiným příkladem jsou hanlivá slova jako dům – barabizna. V češtině bývají morfologicky bývají vyjádřena příponami –ák („hlupák“, „čůrák/čurák“) – an („křupan“), -och („smradloch“), -ouš („teplouš“), -our („Němčour“), -ice („babice“), -izna („babizna“), -ajzna (tlamajzna), -isko („psisko – dnes ztrácí hanlivý náboj“)⁷. Pejorativní, tj. hanlivý náboj se ovšem časem mění a posouvá. Například slova jako moderní, moderna, modernistický měla ještě na přelomu 19. a 20. století v podstatě negativní význam.

1.2 SVS v romštině (obecně)

Dle mého názoru posun v užívání pojmů *degeša*, *rikoňara*, *dupki* je viditelný. Zejména tak, že tyto termíny, označující různost rituálního znečištění, splývají v jeden a seskupují se pod pojem *degeša*. Ve své podstatě z původního, konkretizujícího označení určité skupiny, která je rituálně znečištěna pozřením zdechlého zvířete, vzniká slovo, které zastupuje všechny tyto skupiny a označuje je obecně jako nečisté – špinavé. Zajímavé však je, že se toto označení nemění a zůstává v původní formě a ostatní tak nahrazuje termín – *degeša*. Tento bod je přinejmenším zajímavý jev, předmět bádání a základ pro výzkum či další vědeckou práci do budoucna.

V současnosti je tělesnost či sexualita tím nejdůležitějším aspektem posuzování Romů a z toho vyplývá příslušnost do rituálně čisté nebo nečisté skupiny. To platí hlavně u mladých Romů – teenagerů. Tak jako dochází k ovlivňování romského jazyka majoritními jazyky, dochází stejně tak k ovlivňování romské kultury majoritními kulturami. Lze tak vyzorovat určité vzorce, podle kterých se dnešní mladí Romové sami dělí do již zmiňovaných skupin.

Výskyt a frekvence užití SVS v romském prostředí je závislá na konkrétních mluvčích, jejich výchově, kompetenci v romském jazyce a míře jeho užívání. Rodiny, které SVS používají denně bez jakéhokoli studu, vnímají sílu těchto výrazů stejně jako rodiny, kde se se SVS běžně téměř nesetkáme. Dochází ovšem k posunu hranic přijatelnosti takového vyjadřování a to v závislosti na okolí, kde mluvčí žijí a skladbě sociálních vrstev, se kterými

⁵ Filipec, J. (ed.): *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Academia, Praha 2009, s. 80.

⁶ Klapetek, M. „*Komunikace, argumentace, rétorika*“, Praha: Grada Publishing a. s., 2008, s. 227.

⁷ Vlašín, Š. a kol., „*Slovník literární teorie*“, Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 107.

se setkávají a komunikují. Přizpůsobování se podmínkám, je pro Romy velmi silný charakteristický rys. Nejvíce je tato schopnost pozorovatelná právě při komunikaci s jinými sociálními vrstvami. Romové jsou schopní komunikovat na více úrovních a podle toho přizpůsobují i slovní zásobu a také slovní zásobu např. vulgarismů.

Funkce užití SVS včetně jejich vulgárních konotací lze pozorovat v zesměšňování, urážkách a také ve vycpávkových slovech – na rozdíl od češtiny, kde zaznamenáváme např. *ty vole, pičo, kurva*, které považujeme za vulgární, v romštině se s těmito slovy nesetkáváme.

1.3 Porovnání české a romské SVS

Podobně jako jejich české ekvivalenty i romská slova z okruhu SVS vykazují znaky citově zabarvených slov. Užívají se při nespolečenském vyjadřování převážně mezi teenagery. V dnešní době se tyto výrazy objevují ve společnosti čím dál častěji. Běžně je slycháváme od žáků základních a středních škol.

SVS se stala běžnou součástí našeho života. Tím, ale ztratila svoji úlohu v jazyce. Expresivní slova má jazyk proto, aby mluvčí dodali svému vyjadřování na působivosti a připoutali tak pozornost. Jestliže je užívají v každé druhé větě, ztrácejí účinnost a jedna důležitá složka mnohotvárnosti našeho vyjadřování se vytrácí. Některá slova tak už přestala být takřikajíc sprostá, čteme je v novinách, knihách, slyšíme ve filmech, televizi či v odposlechnutých rozhovorech v tramvaji tak často a v tolika souvislostech, že už je nebereme jako nic mimořádného. Stala se běžnou součástí každodenní slovní zásoby. To pokládám za přirozený vývoj jazyka. Některá slova přestávají být expresivní a jiná naopak získávají na expresivitě a nahrazují tak předešlá.

Pokud bychom porovnávali českou a romskou SVS, dostaneme se k závěru, že se tyto prostředky, které vyjadřují náš emotivní postoj nebo vtaž k lidem či věcem, příliš neliší. To však platí pouze v užití české SVS. Velmi častým jevem je, toto přejímání české SVS, kterou Romové získávají od zástupců majority. Dochází tak k přepínání kódů, ve kterém se uplatňují česká i romská slova SVS.

- Tematické okruhy původu vulgarismů v češtině:

- Vyměšování: (př. srát, hovno,)
- Pohlavní orgány a jejich funkce: (píča, čurák, šoustat, kurva,)
- Zvířata: (např. kráva, vůl, slepice, ovce, suka,)
- Původ: žid, židák
- Inteligenční stupně: debil, idiot, kretén, imbecil

- Porovnání s tematickými okruhy v romštině (stejně, jiné, jiná frekvence, důraz):

- Vyměšování: (př. *te chinél* – srát, *o khul* – hovno,) – STEJNÉ

- Pohlavní orgány a jejich funkce: (*e mindž* – píča, *o kar* – čurák, *te dziginel* – šoustat, *e lubňi* – kurva, ...) – STEJNÉ
- Zvířata: (např. *e gurumňi* – kráva, *o rikono* – pes, *o patkaňis* – krysa) – JINÁ FREKVENCE
- Původ: *o Čhindo* – žid – JINÉ⁸
- Inteligenční stupně: *Dilino* = *o debil'is* – debil, *o idiotos* – idiot, *o imbecilos* – imbecil, dále romská slova, přibližně popisující slovo blbec: *o mogul*, *o huňaris*. – STEJNÉ a DŮRAZ⁹
- Rituální čistota: *rikoňara* („osoby, které jedí psi“), *degi* („osoby, které jedí chcípá zvířata“), *dupki* (osoby, které jedí koně“). – DŮRAZ¹⁰

Ze srovnání české a romské SVS vyplývá, že tento okruh vulgarismů se v některých bodech shoduje úplně, v jiných narazíme na menší odchylku a u dalších objevíme zcela jiná romská slova, která lze označovat za vulgární, a která v podstatě opíší slova česká.

Čeština má dost vyvinutou slovní zásobu, poskytující nám výrazně více alternativ či synonym (*anus* – *hýždě* – *zadek* – *prdel* – *řit*) oproti romštině (*bul*). Romština je jazykem, který byl v historii společensky potlačovaný v dobách Marie Terezie dokonce zakazovaný¹¹. Hlavně z tohoto důvodu nedocházelo k institucionalizaci jazykového vývoje. V romském jazyce nebyla vedena věda, lékařská věda, a tudíž Romové neměli potřebu vytvářet další synonyma, která by označovala v současnosti tak frekventované lexémy. Kvůli dlouhodobému potlačování romského jazyka a jeho dalšího rozvoje, nebyl tento jazyk na našem území oficiálně žádaný. Dokonce se v dnešní době setkáme s Romy, kteří tento přístup k romskému jazyku podpoří a souhlasí přinejmenším s jeho nepraktičností.

Na rozdíl od češtiny jsou v romštině některá slova tabuizována (*kar* – „čurák“, „kokot“, „penis“). Rom neřekne ostatním ženským členům rodiny, snad s výjimkou své manželky, či příbuzným o problému se svým pohlavním ústrojím na rozdíl od mluvčího češtiny, která má synonyma v různých podobách. Je to dáno výchovou u Romů, kde sex je silně tabuizovaný.

⁸ V romském jazyce se toto označení původu nepovažuje za výraz, který můžeme řadit do SVS i s přihlédnutím na rituální obřízku.

⁹ Důraz je na výrazech *o mogul*, *o huňaris* „blbec“. Mají silnou pejorativní konotaci.

¹⁰ Tyto pojmy jsou v romské kultuře vnímány velmi silně. Rituální znečištění symbolizuje odvrnutí a pohrdání.

¹¹ Horváthová, J.: *Kapitoly z dějin Romů*. Společenství Romů na Moravě, Brno 2002. s. 37.

2. Romové a romština v Rokycanech

Chceme-li blíže zkoumat romštinu, jak se jí mluví v Rokycanech, je třeba nejdříve říct pár údajů o romské komunitě žijící v tomto městě.

V této kapitole uvedu, jak je historie Romů v Rokycanech nahlížena z pohledu majority, konkrétně z oficiálního pohledu samotného města Rokycan. Je velmi pravděpodobné, že obyvatelé Rokycan, z větší části, vnímají přítomnost Romů spíše negativně, tudíž reálně nedokumentuje vztahy mezi romskou komunitou a Neromy v Rokycanech. Informace, které nacházíme v kronice města z roku 2004¹², jsou především oficiální údaje, které popisují romskou komunitu a její vývoj v časovém období let 1947 - 2002.

Tato kronika uvádí, že historie Romů v Rokycanech začala jejich příchodem v roce 1947 z východního Slovenska z obcí Šarišské Sokolovce, Babin potok, Chrapkov (okres Sabinov) a Terňa (okres Prešov). Jejich počet se později rozšířil o několik romských rodin, které se do města přistěhovaly ještě v šedesátých letech. Kronika města Rokycan dále uvádí, že tuto romskou komunitu tvořily zejména dva velké rody – Miků a Giňů, přičemž ostatní rodiny byly sice rozvětvené, ale nedosahovaly takového počtu jako zmiňované rody¹³. V sedmdesátých letech se demografická situace romské komunity v Rokycanech stabilizovala a její počet se odhadoval přibližně na osm set osob. Kronika dále uvádí, že se tento počet v různých obdobích měnil, ale jejich odhad lze považovat za objektivní. Největší úbytek nastal v letech 1997 – 2000, kdy z Rokycan odešlo přibližně 250 až 300 členů romské komunity, kteří emigrovali především do Kanady a Anglie. Větší část z nich se pak v letech 2001 až 2002 vrátila.

Z téhož¹⁴ zdroje se dozvídáme i o romských jedincích, kteří vynikali jak na poli hudebním, tak v oblasti literární, politické či mediální. Kronika jmenovitě zmiňuje romské osobnosti, jako pozitivní příklady kulturní rozmanitosti nepočtené rokycanské romské komunity. V kronice se uvádí, citují: „Z relativně malé romské komunity vzešla řada kulturních osobností. Romové říkají, že v období šedesátých až devadesátých let se tradovalo, že Rokycany jsou hlavním městem Romů. Z Rokycan pochází legendární violista Vojtěch Dužda, zpěvačka Věra Bílá, spisovatel Andrej Giňa, Ondřej Giňa st., jeden z prvních romských poslanců v parlamentu, Ondřej Giňa ml., televizní moderátor. Vznikly zde hudební soubory – cimbálová kapela Giňovců, skupina Rytmus 84, Kale, v poslední době popularitu získává skupina Spiders.“¹⁵

V neposlední řadě nalézáme informace o romských politických aktivitách, které, podle mého názoru, neměly příliš dobré podmínky ke svému fungování. Důvody, proč tomu tak bylo, jsou zřejmé a velmi úzce souvisejí se vzdělaností Romů. Romové se v období let 1945 – 1989 spíše živili řemeslnými nebo dělnickými profesemi. Romům sice politické dění nebylo lhostejné, ale větší zájem o politiku se ukázal, až po roce 1989, kdy se objevila spousta

¹² Vykopalová, Miluše. *Kronika města Rokycan 2004*, Rokycany 2004.

¹³ *Ibidem*, s. 75

¹⁴ *Ibidem*, s. 75

¹⁵ *Ibidem*, s. 75.

nových možností politické realizace. Pro Romy bylo toto období velkou příležitostí se projevit a zviditelnit jako národ, který má do politiky Československé republiky co říci. Z kroniky se o politických aktivitách dozvídáme mj. toto: „*Na konci šedesátých let vznikla v Rokycanech místní organizace Svaz Cikánů/Romů, pak v devadesátých letech politická strana Romská iniciativa, jejíž přípravný výbor byl ustaven při setkání romských osobností v Sokolovně. Uskutečnila se řada akcí republikového i mezinárodního charakteru, mezi nejvýznamnější patří mezinárodní setkání romistů v roce 1999, kdy do našeho města přijely osobnosti z celého světa. Mimořádný zájem vyplývá z toho, že Romové v Rokycanech si udržují romštinu jako svůj jazyk, zachovávají tradice a zvyky. V poslední době je však patrné, že u mladé generace se oslabuje vztah k tradicím, kultuře i romskému jazyku. Romové se domnívají, že tento negativní vývoj oslabuje celou romskou komunitu, schopnost poskytovat podporu v obtížných situacích. Důsledkem je ztráta zodpovědnosti a osobních závazků.*“¹⁶

Závěrem uvádím poznámku o statistikách, které město Rokycany zveřejnilo o romské komunitě v roce 2004. Statistiky byly zpracovány příslušníky romské komunity v rámci jejich terénní sociální práce, kdy město podporovalo tento projekt po dobu 6 měsíců. Na vedoucí pozici této romské skupiny byl Ondřej Giňa st.

Výsledky statistiky zachycovaly stav romské komunity v roce 2004. Terénní sociální pracovníci získávali data prostřednictvím dotazníků formou standardizovaných rozhovorů. Výsledky statistik se týkaly těchto oblastí:

- Statistika rodiny:
Počet dospělých osob 333
počet rodin 142
zaměstnáno 68
nezaměstnáno 156
mateřská/rodičovská dovolená 29

- Velikost bytu:
byt jedna + nula 19 rodin
byt jedna + jedna 39 „
byt dva + jedna 36 „
byt tři + jedna 11 „
rodinný domek 11 „

- Vzdělání:
nedokončené vzdělání 100 osob
základní ukončené vzdělání 130 „
vyučen 31 „

¹⁶ Ibidem, s. 75

střední škola – maturita 9 „
Vyšší nebo vysoká škola 2 „

- Umístění podle lokality:
sídlíště Václav 43 bytů
sídlíště Pražská 45 bytů
Šťáhlavská 11 bytů
Střed 11 bytů

- Počet dětí:
počet dětí celkem 179
předškolní věk 90
zvláštní 32
základní škola 46
učiliště 7
střední škola 1

- Zdravotní stav:
dobrý 230 osob
invalidní důchod 13 „
částečný invalidní důchod 5 osob
starobní důchod 38 „
těžce postižený 1 „
zdravotně těžce postižený 1 „
ZTT/P 29 „

- Nezaměstnanost¹⁷:
žádná 40 osob
méně než rok 5 „
déle než rok 7 „
déle než 3 roky 29 „
déle než pět let 35 „

2.1 Romská komunita v Rokycanech

V předchozí části jsem se zabýval romskou komunitou v Rokycanech z pohledu Neromy psané kroniky, zde uvádím postřehy z rodinných tradic samotných Romů. Slovenští Romové začali přicházet do českých zemí po druhé světové válce z důvodu chybějících pracovních sil ve vylidněném pohraničí, kde původně žili sudetští Němci¹⁸. Tento příchod proběhl v několika vlnách. Z rozhovorů, které proběhly se staršími Romy, jsem získal informace, že ti Romové, kteří přišli do Rokycan hned po válce v roce 1945 – 1946, patřili mezi Romy, kteří

¹⁷ Ibidem, s. 75 – 76.

¹⁸ Kolektiv autorů: *Dějiny země Koruny české. II. Díl.* Paseka, Praha 1992, s. 252, 253

pocházeli z vesnic Tolčemeš (dnes Šarišské Sokolovce), Terňa, Babin Potok, Chmiňany a Chrapkov, které se nacházejí na východním Slovensku v okrese Sabinov. Když přišli do Rokycan, bydleli nejdříve v tzv. „lágru“ a v tzv. „cihelně“. To byly místa či části města, které byly vyčleněny pro nově příchozí romskou komunitu. V lágru většinou bydleli Romové z Tolčemeše a Chmiňan, zatímco v „cihelně“ Romové z Terni a Babina Potoka. Dále jim obec poskytla ubytování v tzv. „vagónce“, což byla jakási vagónová kolonie. Kolem roku 1950 bydlelo několik romských rodin ve zděných domcích a starých domech v centru města. Po zrušení „lágru“, „cihelny“ a vagónové kolonie v 60. letech, dostali Romové byty v nově postavených bytovkách. Jak uvádí B. Šebová ve své bakalářské práci, žilo v roce 1947 v Rokycanech 119 Romů¹⁹. Po nastěhování prvních romských rodin a jednotlivců, kteří se nejdříve chtěli sami přesvědčit, zdali je práce v Čechách skutečně tak výhodná, se asi do tří let, tedy kolem roků 1945 – 1948, nastěhovali i další příslušníci rodů, které už v Rokycanech žily. Během 60. a 70. let dorazily do Rokycan další dvě vlny romských rodin, které náboráři přesvědčili. Do roku 1997 dosáhla romská populace počtu cca 800. V roce 2003 se tento počet zredukoval na 512, v důsledku emigrace převážně do Velké Británie a Kanady. V současnosti se s emigrací z Rokycan setkáváme zřídka, pokud ano, jde jen o ojedinělou záležitost, jelikož po vstupu České republiky do Evropské unie v roce 2004, není již emigrace tak žádaná jako v předchozích letech.

2.2 Romština v Rokycanech

Jelikož nejstarší generace²⁰ Romů do školy nechodila vůbec nebo jen velmi zřídka, nevytvořila se potřeba vytvořit v romštině odbornou slovní zásobu, která by se uplatňovala v rámci výuky na školách. Hlavním faktorem pro absenci takové slovní zásoby ovšem je výuka pouze v majoritních jazycích, tudíž romský jazyk nemá prostor k vytvoření této potřeby. Tento fakt, se kterým se romština potýká, se objevuje i v dalších doménách, jako je zdravotní péče, média, umění, administrativa (úřední jazyk), apod. Pokud se budu zabývat vitalitou, vyvstává zde otázka – je romština vitálním jazykem? Ačkoli to tak nemusí často vypadat, romštinou je stále na českém území vitálním jazykem, navzdory velkému vlivu majoritních jazyků, se kterými se dostává do kontaktu. Dále je jí vyučováno na Karlově univerzitě v Praze, kde je Seminář romistiky a romština se vyučuje na akademické půdě i jiných univerzit. Dále vycházím ze sociolingvistického výzkumu situace romského jazyka v České republice²¹. Výhodou také může být přístup samotných Romů. Protože Romové žijí v diaspoře, která zabraňuje dostat se cizím osobám do nitra jejich skupiny, zpomaluje se tak proces jazykové směny, kterým je romština ohrožena. Avšak je nutno poznamenat, že v současnosti jsou pozorovatelná manželství Romů s Neromy, čímž je tento způsob revitalizace oslaben. Přesto dává mluvčím možnost romštinu neustále rozvíjet různými způsoby, a to buď odvozením nových termínů od stávající slovní zásoby (Např. Škola:

¹⁹Srov. Šebová, Barbora. *Migrace slovenských Romů do českých zemí po roce 1945 (případová studie – usídlování Romů v Rokycanech mezi lety 1945 – 1952)*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Praha 2006, s. 36.

²⁰ Tj. generace Romů narozená do roku 1930.

²¹Červenka, J., Kubaník, P., Sadílková, H.: „*Sociolingvistický výzkum situace romštiny na území ČR*“. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav jižní a centrální Asie, Seminář romistiky, Praha 2009.

Sikl'ardi – te sikl'ol) či vytvářením neologismů, které by pojmenovaly zatím nepojmenované nebo tak nahradily slova přejatá z jiných jazyků (Např. Obraz: *o čitro*).

Romové, kteří do Rokycan přišli po druhé světové válce, mluvili romsky, konkrétně šarišskými dialekty severocentrální romštiny. Aktivní používání romštiny je v Rokycanech stále silné, čímž napomáhá k životnosti tohoto jazyka, který je ohrožen jazykovou směnou ve prospěch češtiny. Velmi častým jevem je v romských rodinách nedostatečná kompetence majoritního jazyka, což se týkalo zejména 60. a 70. let. Romské děti, které nastupovaly do mateřských školek či základních škol, neuměly vůbec česky, zvláště pak generace narozená v letech 1950 – 1965. Zde na to poukazují proto, že v současné době je situace opačná. Většina romských dětí v dnešní době nemá dostatečnou kompetenci v romštině a zároveň se setkáváme s tím, že v romštině znají právě jen vulgarismy anebo romsky mluví spíše méně. V roce 2009 se uskutečnil sociolingvistický výzkum, který vedl Seminář romistiky²², a který probíhal v několika městech České republiky. Jedním z těchto měst byly i Rokycany. Mapovala se zde kompetence mluvčích a probíhaly s nimi polo-standardizované rozhovory²³, ze kterých se dále vyhodnocovala data. Vitalita romštiny v Rokycanech byla vždy na dobré úrovni, avšak po tomto výzkumu se ukázalo, že mladší generace sice romsky velmi dobře rozumí, ale romštinu již nepoužívá tolik jako generace starších Romů. Dle mého názoru to naznačuje jazykovou směnu, která neprobíhá pouze v Rokycanech, ale na celém území České republiky.

Jako příklad uvádím několik statistik ze zmíněného sociolingvistického výzkumu. Tabulky jsou statistikami o respondentech z různých krajů. Demonstrují tak rozsah výzkumu. Pro mou práci tyto statistiky jako celek nejsou prioritní, avšak mohu se zaměřit na data, která se týkají města Rokycan. Pozn. u grafu č. 9 jde o statistiku ve všech krajích.

5.3 Rozložení respondentů podle krajů a měst

Tabulka č. 4: Rozložení respondentů podle krajů²⁴

Kraj	žáků	%
Jihomoravský	89	9.2
Plzeňský	109	11.3
Pardubický	41	4.2
Vysočina	12	1.2
Středočeský	177	18.3
Ústecký 231	231	23.9
Moravskoslezský	66	6.8
Praha	81	8.4
Jihočeský 14 1.4	14	1.4

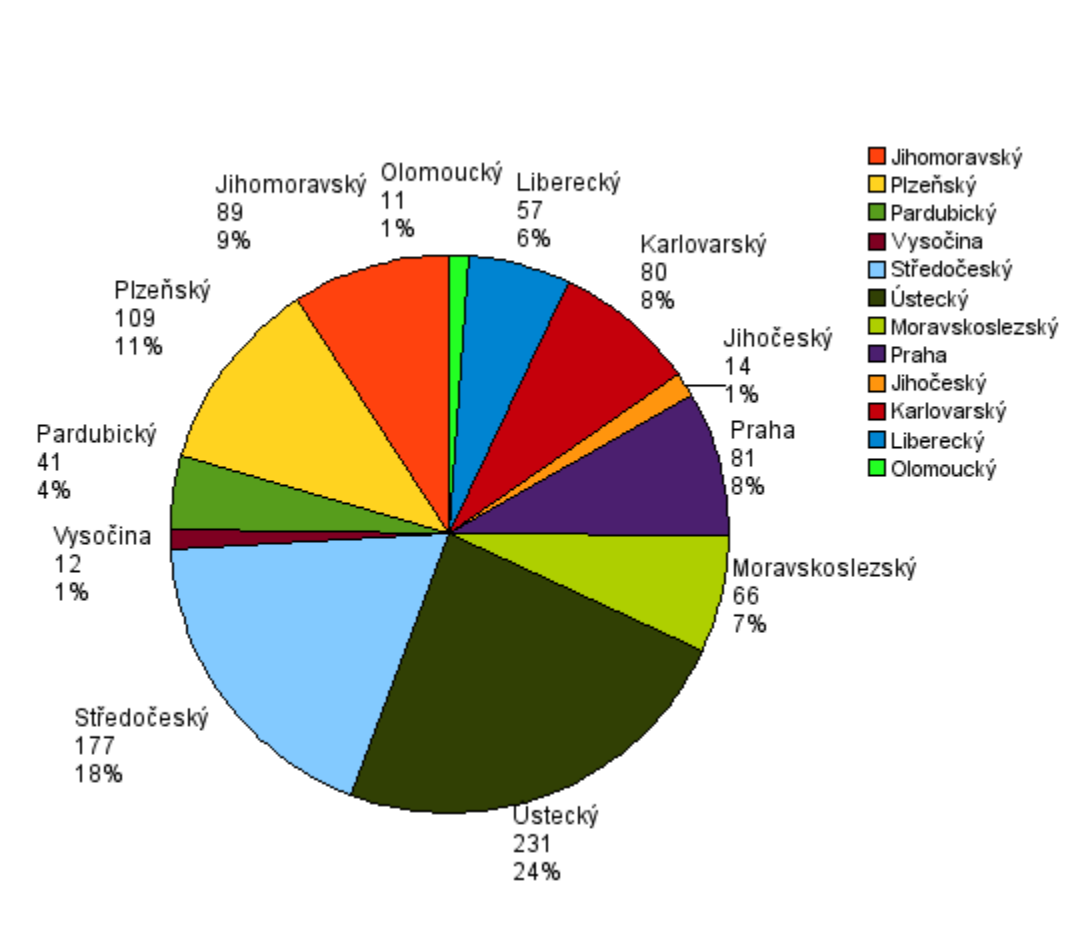
²²Červenka, J., Kubaník, P., Šadilková, H.: „Sociolingvistický výzkum situace romštiny na území ČR“. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav jižní a centrální Asie, Seminář romistiky. 2009.

²³ To jsou rozhovory, kdy se tazatel nemusí striktně držet bodů či otázek, které si předtím stanovil a které pokládá respondentovi. Respondent může přejít na jiné téma. Tazatel reaguje doplňujícími otázkami nebo vymyslí zcela nové a pak se vrátit k původnímu tématu

²⁴ Ibidem. s. 17.

Karlovarský	80	8.3
Liberecký	57	5.9
Olomoucký	11	1.1
celkem	968	100

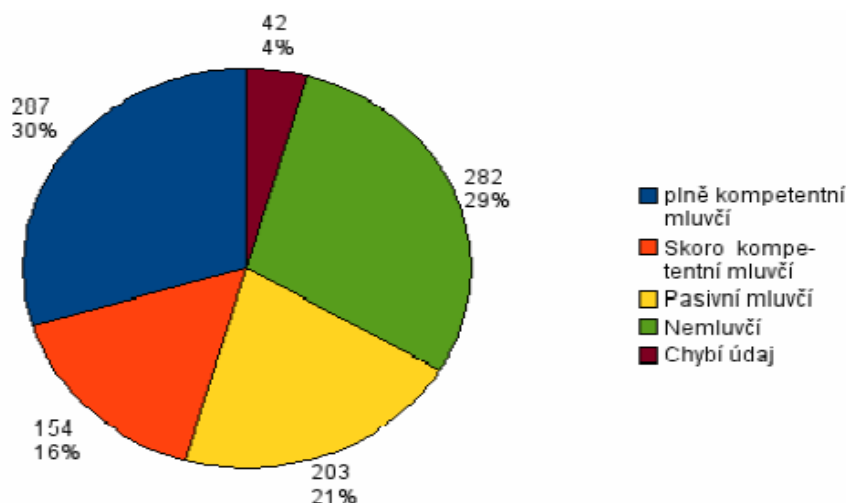
Graf č. 5: Rozložení respondentů podle krajů²⁵

6.2 Celkový výsledek výzkumu kompetence v romštině

Graf č. 9: Výsledky hodnocení kompetence

²⁵ Ibidem. s. 17.

U některých žáků se nepodařilo jednoznačně jejich kompetenci určit (nezapojili se dostatečně do hry, časové omezení neumožnilo delší rozpravu atp.). Tento údaj chybí u 4 % vzorku.²⁶

Míra užívání, kterou bychom posuzovali v Rokycanech, závisí na generačním rozdílu. Dá se říci, že čím starší generace Romů, tím je použití romštiny větší. To se týká i samotné frekvence užití jazyka. Mluví-li dospělý rodilý mluvčí romsky, můžeme si všimnout, že se přepínání kódu, tj. z romštiny do češtiny, objeví pouze párkrát za rozhovor. Mladé generace rokycanských Romů jsou na tom podstatně jinak. Přepínání kódu zde funguje opačným směrem, tj. z češtiny do romštiny. Jestliže bychom porovnávali míru užívání romského jazyka u nich i v jiných městech jako je např.: Plzeň, Písek, Praha, Hradec Králové či Brno, můžeme posoudit, že by se výsledky výrazně nelišily. Mladí Romové používají romštinu spíše pasivně nebo ji používají jen omezeně doma v kruhu rodiny či přátel.

Rozdělení podle věku úzce souvisí s mírou užití. S generačně podmíněnou variabilitou jazyka a mírou jeho užívání bychom se setkali i v jiných společnostech. Je běžné, že mladí (obecně) používají jinou varietu jazyka než jejich rodiče. Existuje pro to několik důvodů. Za prvé jsou to odlišné hodnoty mladých a starých. Mladí Romové se chtějí lišit v užívání jazyka od svých rodičů či prarodičů z důvodu kulturního vývoje. Vytvářením nových větných spojení se mladí odlišují od generace svých rodičů a prarodičů. Za druhé je to snaha o začlenění mladých Romů do určitých skupin, které se zakládá na jazykových rysech jedné generace. Např.: mladá generace zavádí některé nové výrazy, popř. používá stávající výrazy v posunutých významech (srov. např. české *hustý*, *cajk*, *zabil*, atd. nebo) – v romštině – (*murdařdal* – „zabil jsi“, *rozpeľom* – „rozpadl jsem se“, *pukind'om andre* – „praskl jsem“). A za třetí je to prestiž. Užíváním těchto jazykových prostředků, které jsem již zmiňoval výše, zvyšuje popularitu a dodává vyšší postavení v rámci dané skupiny. Všechny tyto pojmy vyjadřují postoj, který zvýrazňuje jejich emoční stav pro konkrétní situace. Pokud se zaměříme na romštinu, zjistíme, že pokud je mladý Rom stejně aktivním mluvčím jako jeho

²⁶ Ibidem. s. 25.

otec či dědeček, bude se jejich romština lišit pouze v přejímkách nebo v tom, že dědeček bude znát starší větné vazby, pokud se je jeho vnuk od něj nenaučí.

3. Jazykové příklady SVS

Jak jsem psal v úvodu této práce, sexuální a vylučovací slovní zásoba (dále jen SVS) je nedílnou součástí jazyka. Obohacuje jazykovou komunikaci o emocionální aspekt a má zejména pojmenovávací funkci. Tento aspekt nemusí být ovšem primárně negativní, jak by se na první pohled mohlo zdát při prostém překladu SVS. Míra expresivity je dána zpravidla tím, že výrazy pocházejí z tabuizovaných oblastí, jako je sexualita či vylučování. Mohou však být použity i v jiných kontextech, kde jejich „neadekvátnost“ slouží k posílení záměru mluvčího nebo ke zlehčení situace. Kromě urážek tak vyjadřují i blízký vztah mezi přáteli, domácké dobírání v rámci komunity či humor²⁷.

Pro snazší porozumění rozdílného použití romské SVS nabízíme rozdělení nejen podle tematických skupin, ale i podle kontextu použití. V následujícím textu uvádíme ilustrativní příklady těchto výrazů.

Příklady, které zde uvádím, jsou data, která jsem nasbíral během rozhovorů s rokycanskými Romy o komunitě a vztazích mezi nimi, kdy SVS obecně nebyla hlavním tématem. K tomuto tématu jsme se dostali náhodou nebo jsem vycítil správný okamžik, kdy jsem usoudil, že je příhodné se na toto téma dotazovat. Avšak převážně jsem se k těmto příkladům dostal prostřednictvím zúčastněného pozorování.

1. Výrazy odvozené od vylučování – do této kategorie řadíme: *te chinel* („kadit“), *te muterel* („čůrat“), *te chungarel* („plivat“). Tato slovesa sama o sobě nijak vulgárně neznějí. Sice se lehce dotýkáme tabu, jelikož se v romské kultuře o těchto činnostech běžně nemluví, a jsou neutrální jak v jazyce českém, tak i v romštině. Vyskytnou-li se však v jistých vazbách, stanou se nositeli velmi vulgárního sdělení. *Chinav tuke andro muj!* („Seru ti do huby!“). *Mutera va tuke pro šero!* („Pochčiju ti hlavu!“). *Čhungarav pre tute!* („Plivu na tebe!“). Tyto příklady nám jasně dávají najevo absolutní despekt a snahu někoho obrovským způsobem ponížit. Další příklady se týkají vylučování pohlavního sekretu u žen i mužů. Uživatel tím chce dát najevo, že těmito mluvnickými prostředky nabízí sex, a to i přes námítky přítomných. Zde se setkáváme s dvojsmyslností, kterou sledujeme i v českém jazyce a dalších. Některé z příkladů ne jen vybízejí k sexu, ale také mají funkci ponižování. *Te luštinel* („Luštit křížovku – onanovat/masturbovat“), *luština va tut avri!* („Vyhoním tě, vyprstím tě!“). *Te cindzol* („zmoknout – zvlhnout“). *So ča o vast pre tute thovava čhaje, ta takoj cindžuveha!* („Jen co se tě dotknu, děvče, tak hned zvlhneš!“). *Te kerel pes* („Hádat se, štítit se – ejakulovat, vyvrcholení k orgasmu“), *ča koteroro mire karestar, kereha tut u chudeha tut šerestar!* („Jen kousek mého čuráka do tebe strčím, uděláš se a chytneš se za hlavu!“).

²⁷Červenka, J.: Romská humorná vyprávění a erotické tabu. *Romano džaniben nilaj 2007*, Romano džaniben, Praha 2007, s. 111-119.

2. Pohlavní orgány obecně – Na tomto místě je třeba znovu upozornit na fakt, že v romštině není slovní zásoba natolik stylově diversifikována jako v jazycích s dlouhodobou písemnou a úřední tradicí. Nejfrekventovanější výrazy této skupiny jsou bezpochyby: *o kar* („penis“), *o jandre* („varlata, vejcovody u žen“), *e chandž* („sperma nebo pohlavní sekret u žen“), *e mindž* („pochva“). Avšak, jak jsme již uvedli výše, neexistuje kontext, ve kterém by byly tyto výrazy užity neutrálně, přeloží si je Romové velmi vulgárně: čurák/kokot, koule, mrdka, píča. Ještě silněji pak působí, jsou-li užity v rámci některých ustálených frází, např: *Chas miro kar* (doslova: „Jíš máho čuráka“), *chas miri mindž* (doslova: „Jíš mou píču“), *chas mire jandre* (doslova: „Jíš má koule). *Kaj te pijes miro kar* („Aby si mě vykouril/a“) atd. Fráze tohoto charakteru se používají nejčastěji při hádkách, kdy zaujímají finální stanovisko. Běžný rozhovor dvou Romů, který probíhá bez jakéhokoli použití frází ze SVS, může nabrat jiný charakter např. z důvodu nedorozumění či nepochopení se navzájem. V té chvíli to považují za začátek hádky, která přivede tyto Romy k použití výše zmiňovaných frází a rozhovor na jazykové úrovni zde končí. Krom doslovného překladu, který uvádím u příkladu frází tohoto typu, je zde i překlad přednesený. To je velmi individuální a závisí také na kontextu situace. Z mého pohledu se jedná v podstatě o tento typ výroku, který se vztahuje na všechny tyto fráze – „hele, když si tak chytrý/á, tak si trhni nohou, vlez mi na záda, naser si, vyliž si!“ Je také možné, že Romové zde chápou i další významy, proto je potřeba znovu připomenout, že je toto cítění velmi individuální a může se lišit v jiných komunitách.
3. Atributy a přezdívky – spíše než vulgárně působí přezdívky založené na SVS, úsměvně. Mají také zesměšňující charakter. Jde většinou o charakteristickou vlastnost, která je daným osobám přisuzována. Příklady lze také rozdělit do několika skupin. Můžeme začít například s rituální čistotou. Zde se můžeme setkat s těmito příklady: *Melalo/li* „(špinavý/a“), *khanduno/ni* („smradlavý/á“), *zachindo/di* („pokakaný“), *muterdo* (počůraný) apod. Dále můžeme do další skupiny zařadit slova, která jsou přiznána lidem, kteří mají nějakou anatomickou anomálii jako: *nakhvalo/li* („nosatý/á“), *dandvalo/li* („zubatý/á“), *kanalo/li* („ušatý/a“), *bulalo/li* („prdelatý/á“), zde se setkáme také se slovy, které nemají již skoro žádnou míru vulgarity, ale pokud má nějaký člověk hodně kudrnaté vlasy, můžeme ho v romském jazyce nazývat *bakro/i* („beran, ovce“) atd. Samozřejmě nesmíme vynechat pohlavní orgány, které dodávají větší míru pepnosti, jelikož jsou tato slova v romštině zároveň tabuizovaná, jde o: *pelalo* („vyvinutý kokote“), *mindžaño* („Oslovení pro píču“), *chandžalo/li* („nadržžený/á“), ale také o *e chandž* („sperma“), kde tento příklad není žádným pohlavním orgánem, ale produktem genitálií.
4. projevování lásky k miminkům – v této oblasti se projevuje velmi hluboký emotivní vztah k nejmenším a nejroztomilejším členům rodiny, do které zpravidla

patří více sourozenců různého věku. V romské kultuře má miminko zvláštní postavení v rámci rodiny. Nikomu není projevována větší pozornost nebo péče více, než jim. Pokud bych použil zlehčení a díval se na tento kulturní jev jako ekonom, mohl bych tvrdit, že Romové své děti považují za investici do budoucnosti. V romské kultuře je zvykem, že nejmladší potomek se o své rodiče na stáří postará. Také bych se mohl přiklonit k tvrzení, že čím více lásky, péče a starostlivosti rodiče dítěti projeví, předají mu je, tím více mohou očekávat, že bude postaráno o ně. Tím jsem chtěl lépe vysvětlit reciproční charakter tohoto vztahu. Když jsme si vysvětlili, v čem spočívá důležitost, kterou děti představují pro Romy, je snazší pochopit, že se i ve struktuře jazyka ustálily vazby, které tento vztah vyjadřují. Můžeme říci, že k projevování lásky nebo úcty obecně se v romštině používají zdvořilostní fráze typu: *Chav tiro jiloro* („Jím tvé srdíčko“), *čarav tro vod'ori* („Lížu tvou dušičku“) atd. Na uvedených příkladech je zřejmé, že v češtině tyto věty nedávají žádný smysl a těžko bychom za nimi hledali způsob vyjadřování zdvořilosti. Ba naopak bychom je mohli chápat jako urážku. Nicméně je faktem, že v romštině představují zdvořilostní postoj. Chceme-li ovšem „pouhou“ zdvořilost ještě posílit a dodat jí osobnější a silnější emocionální náboj, můžeme slova *jiloro* či *vod'ori* nahradit výrazy označujícími pohlavní orgány, ovšem ve tvaru pozměněném deminutivní příponou *-oro/-ori*. Tím se celý výraz jakoby přepóluje a ze silného expresivního slova, vnímaného značně záporně až vulgárně, se stane slovo s vysoce kladným emotivním nábojem. Fráze uvedené výše se tak změni na: *chav tiro karoro/peloro* („Jím tvůj kokůtek“) nebo *čarav tiri mindžori* („Lížu tvou píčinku“). Vystihuje se tak velmi hluboce emocionální vztah mluvčích, kteří takto miminkům vyjadřují svou lásku. Těžko bych hledal výraz, kterými bych tento vztah lásky mezi rodiči, členy rodiny a miminky vystihl silněji. Slova označující genitálie jsou stále tabuizovaná, a proto mohou nést i tyto silné emotivní obsahy, které by jinak bylo třeba složitě popisovat. Tím nás informují i o patřičné míře vztahu a jeho důležitosti.

5. humorné zesměšňování – je v romském prostředí velmi časté. Pokud bychom se setkali s Romy z jiných měst či zemí, lze tento rys pozorovat i u jiných skupin Romů. Myslím, že mohu zmínit, že humorné zesměšňování, ve kterém se užívá velké množství slov SVS, je v romské kultuře velice známým jevem. Tento velmi zvláštní smysl pro humor se v romské společnosti za vulgární nepovažuje, ale i pro něj platí určitá pravidla. Jde o respekt před staršími Romy, kde by se tabuizovaná slova typu *kar* nebo *mindž* neměla v jejich přítomnosti vyslovovat. Jde většinou o fráze, které mají lehce pejorativní nádech a o vulgarismy, které samy o sobě jsou silné, ale v tomto případě jsou zmírněny. To ale závisí na kontextu a hlavně na intonaci, gestech a mimice, které se použijí. Např.: *baro nakh* („Velký nos“), *cikne danda* („Malé zuby“), *bari bul* („Velká prdel“), *šukovanc* („hubeňour“), *thulo* („tlust'och“), *thule pele* („Tlusté varlata“), *makhli mindž* („Mastná píča“), *dzarali bul* („Chlupatá prdel“), *zachindži gača* („Posraný trenky, kalhotky“).

6. urážení – je hlavním účelem použití SVS. Můžeme pozorovat, že urážení se může lišit mírou intenzity. Pokud chceme někoho pouze lehce urazit, volíme s mírou opatrnosti jistý druh vulgarismů. Podobně budeme postupovat, pokud máme v úmyslu někoho silně urazit, avšak zde používáme ty nejtvrděší a nejsilnější větné vazby a spojení, které známe. Čistě hypoteticky, můžeme soudit, že urážky jsou reakcí na urážku, kterou nám dotyčný, kterého urážíme nyní, ušetřil dříve, což znamená, že bychom si měli položit několik otázek. Kde jsou naše hranice pro to, co pokládáme za urážku? Když se nás něco dotkne, znamená to, že jsme uraženi? Uražíjí nás snadněji lidé, které známe nebo neznáme? Tyto otázky spolu jistě úzce souvisejí a vytváří kolem nás jakýsi systém toho, jak, kdy a do jaké míry užíváme SVS obecně. Vyjmenujeme si několik situací, kde se s těmito urážkami můžeme setkat. Přímé urážení. Zde sledují fráze, které mají za úkol zhnusit onoho člověka ostatním lidem. Užíváme např.: *Tu khanduno kar* („Ty smradlavej čuráku“), *tu me'ali mindž* („Ty špinavá píčo“), *tu šuvli mindž* („Ty nateklá kundo“), *tu cikno, bango kar* („Ty malej, křivej čuráku“) atd. Používání genitálií v kontextu rituálního znečištění člověka, kterého chceme urazit, je dalším příkladem. Např.: *te chas miro kar* („Abys snědl/a můj kokot“), *chas tu miri mindž* („Jíš mou píču“), *chas tu miri bul* („Jíš mou prdel“), *pijes man* („Vykouříš/ mě“), *andre bul te džas* („Běž do prdele“). Další situací, kdy se setkáváme s užitím SVS za účelem urážení a slovního napadání, je zpochybňování panenství u dívek či mladých žen. Většinou jde o rodiče, kteří peskují své dcery: *imar tut has o kar andre mindž, tu lubňije?!* („Už jsi měla čuráka v píči, ty děvko?!“) nebo *ta so, imar pijes o kara so?!* („Už kouříš čuráky, co?!“) atd. Ovšem mezi jednoznačně nesilnější a nejurážlivější výrazy patří fráze, ve kterých se vyskytují členové rodiny, nejčastěji rodiče, ale v některých případech to může být i dědeček či babička, velmi vzácně sourozenci: *te chas le dadeskero kar* („Abys snědl/a tátův kokot“), *te chas la dakeri mindž* („Abys snědl/a máminu píču“) nebo *dža pale la dake andre mindž, khatar av'al* („Jdi zpátky do matčiny píči, ze které jsi vzešel/a“).

4. SVS v sociálních kontextech

V této kapitole bych se chtěl detailněji věnovat různým funkcím sexuální a vylučovací slovní zásoby. Struktura romské společnosti souvisí s nepsaným souborem pravidel chování, do kterého spadá a řídí se jím i užívání SVS, a který se v romské kultuře označuje jako *pačiv* – „úcta“²⁸. Částí, kterou se budu nyní zabývat, chci popsat tento etický kodex, který je dle mého názoru elementem udávajícím pravidla v tabuizované oblasti SVS a určuje jí tak hranice užívání.

Podkapitoly této části mají přiblížit problematičnost užívání SVS a dodat přehled o na první pohled, chaotickém užití této lexikální oblasti.

Vycházím zde opět z poznatků učiněných v romské komunitě v Rokycanech. Tyto situace, které znázorňují jakýsi vzor pravidel užívání SVS, nemusí platit v jiných romských komunitách na území České republiky. Předpokládám, že se v některých parametrech shodují a v jiných jsou odlišné či zcela jiné. Romský jazyk je značně variabilní i ve své pragmatické oblasti a tato variabilita se týká i užívání SVS.

4.1 Zesměšňování v rámci humoru

Zesměšňování v rámci humoru může mít svůj původ již v Indii²⁹. Dle mého názoru je v romské kultuře humor jedním z nejsilnějších elementů, který dodává představu o charakteru romské kultury. Konkrétně u rokycanských Romů jde hlavně o oslovování osob charakterizujícími atributy. Takže například pokud někdo v dětství trpěl nekontrolovatelnou defekací, většinou se mu říká *zachindo* („pokakaný“) nebo *muterdo* („počůraný“), popřípadě *melalo* („špinavý“) atd. Vždy to souvisí buď s vlastností, nebo s nějakým rozpoznávacím znamením pro danou osobu. Tato označení můžou také nést význam zesměšnění, popichování nebo škádlení.

Je také třeba zmínit aspekt popichování a škádlení v rámci SVS užívané Romy v Rokycanech. Záměrně jsem tuto část vynechal v kapitole 3. „Jazykové příklady SVS“, protože v tomto případě se užívají různé příklady skoro ze všech částí 3. kapitoly. Zejména jde o humorné urážení, atributy a přezdívky, pohlavní orgány, výrazy odvozené od vylučování a projevování lásky miminkům. Všechny prostředky by měli zastávat humorný charakter, ačkoli adresát těchto oslovení může být našťvaný, v rámci komunity a dále pak konkrétněji dané skupiny mluvčích, je tento jev akceptován celou skupinou a brán s humorem. To vše je zcela závislé na vzájemných vztazích, které tuto SVS opravňuje k užití, aniž by vyzněla urážlivě.

²⁸ Červenka, J. (ed.): *Jekhetanard'aha čhibaha – Sjednoceným jazykem*. Vydalo Společenství Romů na Moravě a Univerzita Karlova v Praze – filozofická fakulta v nakladatelství Signeta, Brno/Praha 2006. s. 83 – 96.

²⁹ Srov. Beníšek, M.: Staroindické povídky o nevěře. *Romano džaniben nilaj 2007*, Romano džaniben, Praha 2007.

Z větší části je zesměšňování v rámci humoru pozorovatelné v situacích, kdy se Romové dobře baví a vyprávějí se staré historky, které tito lidé spolu prožili. Myslím si, že se často můžeme setkat s tím, kdy si Romové dělají srandu z Neromů. Rád bych na tomto místě uvedl jeden z typických příkladů, se kterým se můžeme setkat u rokycanských Romů. Zprvu zpravidla dochází k vzájemné otevřené komunikaci, poté je daný Nerom slušně dotázán, jestli neví, kde leží město *Mindžarovice* („Píčovice“). Po položení této otázky se na straně Romů objevuje značný smích, ale může se stát, že muž nebo žena s naprostou vážností odpoví: „*Ne, nevím kde to je, ale byl/a jsem tam*“. Jiný případ je, když se nějaký Nerom nebo Neromka zeptají Romů, jaké je místo jejich původu, a dočkají se odpovědi jako *Mindžapůr* („Píčovce“), okres *Károvec* („Čůrákov“). Toto je příklad čistě romského rokycanského humoru, který se dá aplikovat na různé členy dané skupiny a tím je zesměšnit, ale jen v rámci humoru, kterému všichni zasvěcení rokycanští Romové rozumí a chápou ho.

V třetí kapitole s názvem „Jazykové příklady SVS“ je tomuto tématu vyčleněn jeden odstavec, který přibližuje podstatu a funkci zesměšňování v praxi.

4.2 Kletby

Chceme-li hovořit o kletbách v romštině, měli bychom si nejdříve osvětlit, co tento pojem znamená obecně. Kletba je žádost k nadpřirozeným silám, aby někomu vznikla škoda nebo jej potkal zlý osud. Vyslovením kletby se určitá osoba stane prokletou, tj. po určité době má tuto osobu postihnout neštěstí. Prokletí se nemusí vztahovat jen na osoby, ale též na celé rodiny, předměty, budovy, místa atd. Kletba se vyskytuje zvláště v mytologických líčeních, lidových pověstech a pohádkách. Význam kletby v romském jazyce popisuje totéž. Pokud bychom hledali rozdíl v používání kleteb mezi češtinou a romštinou, mnoho rozdílů bychom nenašli. Avšak lze najít rozdíly v citové hloubce, kterou každý mluvčí jakéhokoli jazyka vnímá ve vztahu k různým prostředkům³⁰. Milena Hübschmannová v knize *Šaj pes dovakeras – Můžeme se domluvit*³¹, popisuje stylistiku romského jazyka a vysvětluje pragmatické aspekty jejího užití. To mohu aplikovat také na téma kleteb, které se v podstatě řídí stejnými pravidly, jako popisuje Hübschmannová.

V této kapitole si dovoluji zmínit oblast, která má s užitím SVS a kletbami spojitost. Jde o posednutí duchem. Většina Romů, včetně dětí, má vždy nějakou zkušenost s vyvoláváním mrtvých, a to z vlastní zkušenosti anebo z doslechu. Není mým cílem popisovat nebo analyzovat tento jev z mysteriózního hlediska. Důvodem, proč tuto část zmiňuji, je, že je znám postup, jak se z tohoto posednutí vymanit užitím výrazů odvozených ze SVS. Existují dvě varianty. Romové z Rokycan rozlišují, pokud dotyčného posedne duch některého z příbuzných. V tomto případě se chovají velmi slušně a prosí ducha, aby odešel. Mluva je velice pokorná a slovní zásoba by neměla obsahovat žádné z jazykových prostředků,

³⁰ Hübschmannová, Milena. *Šaj pes dovakeras – Můžeme se domluvit*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2006. s. 100.

³¹ *Ibidem*, s. 101 – 103.

keré řadíme mezi SVS. V dalším případě se však jedná o neznámého ducha. Komunikace s ním probíhá takovým způsobem, kdy jeho přítomnost není vítána a je velkou hrozbou. Zde se užívá velmi vulgární slovní zásoby jako prostředku k jeho zahrnutí. Nejdůležitějším aspektem, kterému rokycaňští Romové přikládají značný důraz, je ovládnutí strachu. Tím není myšleno strach nemít, ale mít schopnost se mu nepoddat. Tamější Romové používají úplně vše, co je z vulgární slovní zásoby známo. Jako příklad mohu odkázat na kapitolu 3. „Jazykové příklady SVS“, zejména část – urážení. Doplnuje se věta: *Dža het!* („odejdi!“), *So mandar kames!?* („co ode mě chceš?!“). V případě, že duch odejít nechce, jde se za knězem – exorcistou, který vysvětlí byt a provede úkony, které vedou k vyhnání ducha.

Jeden z jazykových prostředků, který na to velmi úzce navazuje, je proklínání. Jak jsem již psal výše, proklínání má za cíl vědomě způsobit něco špatného. Teď abych uvedl na pravou míru, proč proklínání zmiňuji. Během proklínání se užívá a kombinuje s těmito větnými vazbami právě ona sexuální a vylučovací slovní zásoba. Uvedu příklady jako ukázkou: *Kaj tuke e mindž te šučol!* („aby ti seschla píča!“), *mizerere tuke pro jandre* („Jakoukoli nemoc ti do varlat!“), *sukervica tuke pro piski te marel!* („Aby tě pěna u huby mlátila do pysků!“), *hoj tuke o kar te bandžol!* („Aby se ti čůrák zakřivil!“), *o kar tut te taš'ol* („Aby tě zadusil kokot“), *kaj te meres dži tosara pre koja tiri khanduňi mindž* („Abys do rána chcípala na tu tvou smradlavou píču“), *thovel tuke o kar dži andre meň* („Aby ti zastrčil kokot až do krku“), *Kaj tuke e mindž/o kar te kirňol* („Aby ti píča shnila / kokot shnil“). Dále se užívají kombinace těchto zmíněných příkladů. Zde je jasně zřejmé, že se jedná o větná spojení, ve kterých se uráží, jelikož urážení a proklínání je v romštině velmi silně spjato.

4.3 Citové a intimní funkce

Zde je nejprve třeba vysvětlit pojem „intimní“ jak jej vnímám v souvislosti se SVS. Na úrovni citů je v romské komunitě intimita silně tabuizovaným tématem, kde SVS má své místo. Je nástrojem, jak vyjadřovat ony intimní partie např. při jejich onemocnění. Jedná se jak o pohlavní, tak i o kožní nemoci např. *mizerere* („jakákoli nemoc“). Je také nástrojem, kterým se dá vyjádřit vše, co má být skryto nevhodným osobám. Např. menstruace u dívek nebo poluce u chlapců anebo první sexuální styk u obou pohlaví. Závisí to na vztazích, které má každý člověk jinak nastavené se svým okolím a podobně.

V romské kultuře by se intimita dala silně spojovat se slovem *ladž* („stud“) ³². Tato negativní vymezení doprovází většinou, ale ne vždy, všechny Romy, kteří o intimních záležitostech svého života hovoří. Tento jev, dle mého názoru, není nijak specifický a neodlišuje se příliš od neromského pojetí tématu, ale může se lišit v některých situačních příkladech, které jsem již uvedl výše. U Romů jde zřejmě o sociokulturní zvyk, nemluvit o ženských intimních záležitostech s muži a naopak.

³²Červenka, J. (ed.): *Jekhetanard'aha čhibaha – Sjednoceným jazykem*. Vydalo Společenství Romů na Moravě a Univerzita Karlova v Praze – filozofická fakulta v nakladatelství Signeta, Brno/Praha 2006. s. 86 – 87.

4.4 SVS versus zdvořilostní fráze

Tématu SVS ve zdvořilostních frázích jsem se již dotkl v kapitole 3. „Jazykové příklady SVS“ v části, v nichž jsem pojednával o projevování lásky miminkům. Je zřejmé, že některá témata, o kterých se zde dočítáme, spolu více či méně souvisejí a doplňují se. Zdvořilostní fráze jsou věty, kterými se snažíme vyjádřit důležitost a hloubku našeho vztahu k jiným osobám. Vyjadřuje se i užíváním SVS, která zvýrazňuje význam a hloubku našich emocí. V romském jazyce se tyto fráze objevují velmi zřídka a tehdy, pokud opravdu chceme vyjádřit cit, který je zde vnímán velmi silně. SVS ve zdvořilostních frázích rokycanští Romové užívají pouze u již zmiňovaného projevování lásky miminkům nebo u dobírání, popichování či škádlení mezi přáteli v rámci humoru.

5. Používání SVS podle sociálních skupin

Na sociální skupiny lze nahlížet z různých hledisek, například psychologie³³, sociologie³⁴, antropologie³⁵ či etnologie³⁶. Každá z těchto disciplín se sociálními skupinami zabývá z jiného pohledu, jinak je definuje a jinak pracuje s nasbíranými daty, se kterými dále pracuje. Otázkou, která se nabízí v souvislosti se SVS, je její používání podle sociálních skupin.

Různé sociální skupiny vzniknou, jestliže vezmeme v potaz společnost v České republice obecně. Ta bude velmi rozvrstvená a komplexní. Ovšem vezmeme-li v úvahu jen romskou společnost v ČR a pak dále rozdělení sociálních skupin rokycanské komunity, zjistíme, že je nelze posuzovat podle stejných kritérií, jako celou společnost v ČR. To nás přivádí k první z otázek. Pokud provedeme velmi pečlivý sociologický výzkum, který nám komunitu rokycanských Romů roztrídí do sociálních skupin, bude toto rozdělení vůbec relevantní pro lingvistický výzkum, týkající se sexuální a vylučovací slovní zásoby?

Připusťme, že ano. V tom případě budou jedním z kritérií tohoto rozdělení finanční prostředky. Podle toho nám vyjde rozdělení do dvou skupin. Romové majetní je první sociální skupinou a druhou je logicky skupina nemajetných Romů, kteří disponují často vysokými dluhy. Odráží se dostatek finančních prostředků v užívání SVS v rámci skupiny i navzájem? Zní další otázka a odpověď se i zde zdá být kladná, avšak pro potvrzení by byla potřeba intenzivnějšího výzkumu, který by byl ovšem možná problematický z hlediska metodologie. Nejlogičtější a zároveň oboustranně nejméně pravděpodobným (výzkumník vs. zkoumaný) způsobem výzkumu by bylo zúčastněné pozorování, které závisí na kompetenci bádajícího. Možná je zbytečné zacházet do těchto detailů, ale podle mého názoru a znalostí této komunity jsou tyto detaily velice důležité a všechna fakta či aspekty související s onou problematikou by se v úvahu brát měla. Pokud budu tato fakta následovat, zavedou mne k velice složitému systému, který se neustále mění a vyvíjí. Musím avšak připustit, že mé úvahy jsou zde pouze hypotézou. Jako příhodné pokládám užití sociolingvistiky, totiž vědního oboru, který může dopomoci k zodpovězení otázek, které zde zazněly.

V dalších podkapitolách se budu zabývat konkrétními sociálními skupinami, kde osvětlím funkci užívání této slovní zásoby ve skupinách, jako je gender nebo věk.

5.1 Gender

Nyní se budu zabývat porovnáním SVS vztahujících se na muže a ženy. Která skupina je početnější, a ze které oblasti se rekrutují výrazy (zvířata, sexualita, inteligence)? Jsem přesvědčen, že používání SVS z hlediska pohlaví je rovnoměrně rozloženo. V podstatě se dá

³³ Výrost, J., Slaměník, I.: *Sociální psychologie*. Grada Publishing a. s., Havlíčkův Brod 2008.

³⁴ Novotná, E.: *Sociologie sociální skupiny*. Grada Publishing a. s., Havlíčkův Brod 2010.

³⁵ Murphy, R. F.: *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Slon, Praha 1998.

³⁶ Srov. Šandová, Radka.: *Obráz soužití Romů a majority na území České republiky pohledem několika příslušníků romského etnika*. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav evropské etnologie – Etnologie, Brno 2013. s. 60.

řící, že to určují samotní mluvčí a jejich úroveň kompetence v daném jazyce (v tomto případě romštiny). Podstatnější než pohlaví jsou jednoznačně situační kontexty situace použití SVS. Pokud nahlédneme do publikací, které se zabývají slovní zásobou, související se SVS, je u některých zřejmé, že fakta zaznamenaná v době, kdy ony literární zdroje byly sepsány, dnes nemusí nést stejný význam anebo zanikla úplně³⁷. Převedu-li tuto myšlenku na téma prvního bodu, mohu vycházet z toho, že si SVS v romštině počíná stejně, jelikož po dobu, kdy Romové žijí v České republice³⁸, dochází k jazykové směně³⁹, která obecně ovlivňuje romskou slovní zásobu i její jazykové užívání našeho zaměření. Když nahlížím na fakt ovlivňování romského jazyka majoritními jazyky, docházím k závěru, že romština přejímá slovní zásobu oblasti zvířat a také inteligence (inteligenci dále rozvedu) z majoritního jazyka. Tedy v Čechách z českého a na Slovensku ze slovenského jazyka. Původní slovní zásoba není zastoupena ve velké míře a v tomto kontextu užívání slovní zásoby se v Rokycanech vyskytuje např. jen jako: *gurumñije* – krávo. Inteligence je na tom podobně s tím rozdílem, že se přejatá slovní zásoba určující stupeň inteligence (v češtině: *debil, kretén, imbecil = blbec*), používá v kombinaci s romskými podstatnými slovy např.: *diliñi goj* (hloupé/blbé střevo). Dokonce se zde vyskytují slova převzatá např.: *cvočku* – cvoku. Na tento příklad můžeme také nahlížet z pohledu romského etnolektu češtiny. Co se užití týče, má spíše humorný charakter. Pokud jde o sexualitu, zde jde o zcela romský prvek, který nám do jisté míry může konotovat do oblasti inteligence. Pokud totiž někoho nazveme *šuvli mindž* („nateklá píča“), naznačující překlad dává na vědomí, že jde nejspíše o lehkou děvku. V romském smyslu to vnímám také, ale význam to má ještě jiný. Signalizuje to, o jaký stupeň inteligence u dívky jde, jelikož romská dívka, která si nehájí čest a souloží s muži často, z romského měřítka, nedisponuje vyšší inteligencí. Více příkladů z oblasti sexuality se nachází v kapitole 3. „Jazykové příklady SVS“.

Používání SVS mezi muži a ženami podněcuje k otázce, zdali dochází k nějakému posunu u žen v moderní době a zdali je toto určující pro jeho častější výskyt? Jako zúčastněný pozorovatel při různých romských společenských událostech, jsem zaznamenal větné vazby, které můžeme řadit do SVS, týkající se různých jazykových útvarů jako jsou např. sprosté vtipy či písně. Ty se předávají ve většině případů pouze orálně a tedy toto pozorování je velmi cenným zdrojem informací či dat pro účel bádání této jazykové oblasti. Stejně, jako se rodilý mluvčí učí mateřský jazyk s jeho vulgárním vyjadřováním. Dle mého názoru s ohledem na romský jazyk, je každé romské dítě, přítomno tomuto vyjadřování a to určuje, jakým způsobem se to odrazí v jeho budoucím životě. Přístup k SVS je v každé rodině odlišný. V mém nejbližším okolí tomu bylo vždy tak, že slovní zásobu, která je předmětem mého bádání, jsme znali, ale v aktivní mluvě ji nepoužívali. Pokud ano, bylo tomu tak jen v nejkrajnějším případě např. při hádkách či v afektu. Jsem také přesvědčen, že když se učíme mateřský jazyk, cítíme, jakou váhu mají jednotlivé jazykové prostředky pro naše rodiče. Děti je jako vzor přejímají, a v případě SVS, používají dále v dospělosti podobně, jako jejich

³⁷ Obrátil, K. J.: *Kryptadia : příspěvky ke studiu pohlavního života našeho lidu*. Paseka, Praha 2000.

³⁸ Nečas, C.: *Romové v České republice včera a dnes*. 4. dopl. vyd. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 1999. s. 129.

³⁹ Kubaník, P., Červenka, J., Sadílková, H.: *Romština v České republice – předávání jazyka a jazyková směna*. *Romano džaniben - časopis studií romistických*. Romano džaniben, Praha 2010. s. 11 – 40.

rodiče či příbuzní. Porovnávat tak užití míry SVS mezi muži a ženami není rozhodující. Přesto je třeba podotknout, že v minulosti romští muži používali SVS, ale i vulgarismy obecně, ve větší míře než ženy. Dnes to spíše závisí na kompetenci mluvčích v romštině. Pokud je aktivní uživatel romského jazyka, existuje i předpoklad, že je aktivní znalec i SVS. Co se užívání SVS u žen v moderní době týče, zdá se, že jistý posun nastal zejména v tom, že mizí rozdíl užití SVS mezi ženami a muži, ale zásadní je otázka jazykové kompetence v jazyce. Tento fakt sice není úměrný užívání SVS, ale určuje pragmatičnost, užívání v různých kontextech či situacích.

3) Rád bych upozornil na celkově vyšší frekvenci vulgarismů vyslovovaných veřejně tj. mimo úzkou skupinu známých stejného věku např. moderní literatura, filmy, televizní pořady a rap. V tomto bodě mohu odkázat na kapitolu 7.2 „SVS v amatérsky dabovaných filmech v romštině“, která se touto problematikou do jisté míry zabývá. Vyplývá z ní totiž, jak se SVS používá veřejně pomocí médií (konkrétně internetu) a jak je SVS frekventovaná v této oblasti. Ta je doménou z větší části mladých Romů a Romek, ačkoli v poslední době nastupuje na pole internetu i starší generace Romů (narození cca od roku 1950). Je jisté, že se nepoužívá přímo, ale spíše doprovází jiný účel. Účel zábavy, který je zajímavou doménou současnosti. Mladí Romové jsou velmi zdatnými uživateli internetu, kde mají mnoho příležitostí a prostoru k vyjadřování svých názorů, popisování společenských událostí nebo ke komunikaci se svými vrstevníky apod. Lze konstatovat, že rozdíl mezi muži a ženami respektive mezi chlapci a dívkami zde mizí. Tito mladí Romové zde užívají SVS velmi často bez rozdílu pohlaví a u některých jedinců je i nedílnou součástí jejich osobnosti. Pokud vezmu v potaz moderní literaturu či televizní pořady, jsem zastáncem toho názoru, že současní spisovatelé se SVS vědomě vyhýbají (nejspíše z důvodů tabu a kulturně stanovených pravidel, tj. *pačiv* viz kapitola 4. „SVS v sociálních kontextech“. Ovšem jinak tomu může být v rapu. Rap je v současnosti tou nejmodernější doménou, ve které Romové začali působit. Nemám na mysli samotný rap nebo hip hopovou kulturu, ale rapované texty v romském jazyce, které jsou ještě v počátcích, ale lze u nich předpokládat rychlý vývoj a SVS se jich brzy také může dotknout. To je pouze jen otázkou času.

To jsou body, které mne zajímají s ohledem na problematiku, kterou se zabývám. Podotýkám, že SVS v souvislosti s genderem se neustále vyvíjí a podle toho, jak situaci pozorují, se vyvíjí velmi rychle. Domnívám se, že již mezi sourozenci dochází k posunu a vývoji ve všech třech bodech, které jsem zmiňoval na začátku kapitoly. Postupně proberu jednotlivé body a pokusím se tyto otázky zodpovědět.

5.2 Věk

V romských rodinách, podobně jako v jiných kulturách, hraje věk důležitou statusovou roli. Věk určuje, jak se Romové chovají od narození po svou smrt i jejich místo v komunitě během

procesu dospívání. V průběhu dospívání se formuje jedincova osobnost a identita⁴⁰. U Romů věk určuje míru angažovanosti ve všech doménách, tzn. i co se týče užívání SVS. Zásadní přitom je, jak významnou roli hraje sexuální výchova nebo spíše průprava v konkrétních romských rodinách. V romské kultuře je zakázáno, aby mladý Rom mluvil sprostě s dospělým Romem, zatímco v opačném případě to možné je. Děti v rámci interní komunikace rovněž používají SVS, ale většinou je nesmí slyšet nikdo z dospělých a navíc by mělo jít o stejně staré děti, které nejsou v příbuzenském vztahu. Samozřejmě existují výjimky. Ale jak již bylo uvedeno, jde o to, jakou roli v rodině hraje sexuální výchova či průprava. Jsou rodiny, které SVS používají velmi zřídka a slouží jen ke zdůraznění situace.

Co se týče dospívání a poznávání vlastního těla, je SVS pomůckou k tomu, jak části těla nazývat. Je to jistou pomůckou pro to, jak a kdy tyto jazykové prostředky používat a k jakému ze synonym se uchýlovat v závislosti na situaci. To se samozřejmě týká spíše češtiny než romštiny. V romštině jsou pohlavní orgány pojmenovávány obvykle jen jedním slovem, ale záleží na situaci a způsobu, kdy mluvčí SVS užívají, pak se z těchto názvů mohou stát slova s vulgární konotací.

Mezi dospělými Romy je SVS užíváno častěji. Jinými slovy můžeme na použití SVS sledovat, včlenění do skupiny dospělých, jelikož jedinci, kteří se stali dospělými, ať dosažením zákonné věkové hranice nebo rituálně (svatbou nebo počtím potomka), mohou SVS používat bez napomínání starších příslušníku rodiny. Záleží však také na postavení jedince v rodině.

Dalším spojovatelem SVS a věku je projevování lásky dospělých Romů miminkům. Zde je užíváno názvů, většinou pohlavních orgánů, jako např.: *karoro* („čuráček“), *mindžori* („píčinka“), ale také přídavných jmen, které vůbec nemusí souviset, ale často souvisí s tím, jak miminko vypadá nebo se projevuje. Např.: *khulalo* („pokakaný“), *thuloro* („tlust’oučký“), *nakhvalo* („nosatý“).

Dalším aspektem je generační rozdíl mezi staršími a mladými Romy. Zde, se projevuje velký rozdíl mezi samotným použitím romského jazyka u starších a mladších Romů. Starší Romové většinou ještě používají původní romské vulgarismy či nadávky, kdežto mladí a stávající generace Romů (od 13 do 25 let), používá z větší části SVS z majoritního jazyka a romská SVS je speciální slovní zásobou, kterou tito mladí Romové používají jen v případě, kdy chtějí, poukázat na podřadnost a méněcennost jiného Roma či Romky.

⁴⁰ Trusínová, R.: Věk jako zdroj sociální identity. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*. Sociologický ústav – AV ČR, Praha 2012. s. 131–152.

6. Česká SVS v podání Romů

Jak naznačuje tato kapitola, chtěl bych se okrajově dotknout i české slovní zásoby, která je specifická pro mou práci. Rád bych zmínil, že užití českých vulgarismů Romy se skoro neliší od těch, které používají Češi. Avšak několik rozdílů tu je a jsou velmi nápadné. U některých českých vulgarismů nemají Romové úplnou představu o tom, jaký význam daná slova doopravdy nosí či původně nosila anebo neznají jejich původ. Používání těchto výrazů majoritní společností, je Romy přijímáno a Romové pak zařazují tato slova do škatulky sprostých slov a tím pádem je také takto používají. Pro lepší pochopení uvedu názorný příklad. Například slovo *imbecil* je Romy vnímáno jako obecná nadávka pro člověka, který je hloupý. Ale pokud bych chtěl toto slovo od některého z Romů konkrétněji definovat, fakt, že se jedná o konkrétní stupeň inteligence, se spíše nedozvíme.

Domnívám se, že příčinou tohoto jevu je nedostatečné proniknutí do české kultury, která by Romům mohla pomoci se lépe orientovat v bohaté slovní zásobě českého jazyka jako takového. Samozřejmě to samé platí i pro slovní zásobu, o které pojednává tato studie.

Dalším důležitým jevem této oblasti je romský etnolekt češtiny⁴¹. Ovšem vyvstává zde otázka, zdali jej jako etnolekt mohu označit. Z mého pohledu lexémy, které mám na mysli, a nějaké z nich i zmíním, do etnolektu patří, jelikož nesou jak romský tak český význam a je mezi nimi pojítka. Nyní si uvedeme příklad, který bych velmi rád rozebral, jelikož je tento výraz velmi frekventovaný u mladších generací.

Konina – ve slovníku spisovného jazyka českého stojí: Koňská kůže, koňské maso, koňský zápach, hloupost nebo nesmysl.

Konina – z pohledu romského užití českého jazyka vnímám tento útvar, jako negativní hodnocení člověka, kterým opovrhuji. Doslova tím říkám: „*nestojíš za nic a ještě k tomu páchneš*“.

Tento příklad uvádím, protože jsem zatím dosud nezpozoroval případ, kdy by tento lexém byl použit v romské větě jako romské slovo. Vždy, když jsem se s tímto užitím v podání Romů setkal, celá věta byla v češtině. Příklad: „*....., ty jsi jen Konina!!!*“.

Rád bych se nyní vrátil k onomu pojítce, které jsem zmiňoval výše. Domnívám se, že koňský zápach je zrovna tím pojítkem, které nám může doložit spojitost těchto smyslů obou hledisek. Za zajímavé pokládám fakt, že konkrétně slovo *konina* jsem v komunikaci s Neromy nikdy nezaznamenal. Domnívám se, že zde dochází ke komunikaci Romů na internetu z různých částí České a Slovenské republiky. Dá se předpokládat, že určitý okruh Romů

⁴¹ Oblastí romského etnolektu češtiny se více zabývá Máša Bořkocová (viz. Bořkocová, Máša: *Romský etnolekt češtiny: případová studie*. Signeta, Praha 2006.

v daném regionu zná tyto lexémy, které používá, a ty se dále rozšiřují. Toto je jedna z hypotéz výskytu tohoto slova v aktivním užívání Romů, které spadá do SVS. Proto bych se přikláněl k zařazení do romského etnolektu češtiny.

7. SVS v umění

Se SVS se můžeme setkat v různých oblastech romského umění, jakými jsou například ústní slovesnost, texty písní či lidová zábava, např. vtipy. V následujícím textu je rozeberu jedno po druhém, a vysvětlím, jakou úlohu má použití SVS v těchto oblastech. Jiný význam bude mít použití výrazů, kterými se zabývám, v textech písní, jiný ve vyprávění a taktéž jinak tomu bude ve vtipech.

Ze svého pohledu zde vidím tři kategorie, které jsou úzce spjaty s romskou kulturou. Uvědomím-li si, že romský jazyk nemá tak dlouhou literární tradici⁴² a vše cenné, co romština nabízí, se nalézá v ústní lidové tradici, jako tomu bylo kdysi i v češtině, nutí nás to se co nejpodrobněji věnovat umění, ve kterém se prolíná historické s moderním, prostřednictvím výtvarných děl naší civilizace, moderních technologií a světové globalizace. Domnívám se, že kapitola o umění je jednou ze stěžejních bodů mé práce.

7.1 Romská SVS v orální slovesnosti

Fenomén orální slovesnosti, narativity, je univerzální a setkáváme se s ním od počátku lidstva až po dnes ve všech typech společností. Ústně předávané moudrosti⁴³, dějiny klanu nebo kmene, vyprávění o počátku světa, příběhy předávající informace o vzorcích chování – vhodných i nevhodných, to vše tvořilo vždy určitý způsob vzdělávání začleňující člověka do konkrétní společnosti od jeho mládí a posilující jeho identitu a sounáležitost s touto společností během jeho života až do smrti⁴⁴.

Romský národ je jedním z národů, kde je orální slovesnost stále živá. Vyprávění dědečků, babiček, strýčků a tet a dalších tvořilo a tvoří důležitou součást života rodiny i širší komunity⁴⁵. Soustředíme-li se na pohádky, příběhy, mýty či pověsti, které se běžně tradují, slova SVS se objevují v *džungale paramisa*, což jsou pohádky dekameronského typu, kdy byly děti při jejich vypravování dospělými, vyháněny z místnosti. V současnosti se však SVS v pohádkách a atd. více méně nevyskytuje. Je to dáno především tím, že mají edukativní charakter a použití vulgárních výrazů by s tímto účelem bylo v rozporu. Pejorativa na rozdíl od vulgarismů tomuto edukativnímu charakteru nepřekáží. Jakožto slova s výraznějším emotivním nábojem mohou naopak dobře vystihnout některé charakteristiky a umocnit expresivitu vyprávění, aniž by musel vypravěč sáhnout právě pro vulgarismus. Můžeme se setkat se slovy jako: *nakhvalo* („nosatý“), *degešis* („Člověk živící se zdechlinami“), *rikoňaris* („Člověk živící se psy“), *dupkos* („Člověk živící se koňským masem“), *prečerancos* („Vyměněný – člověk extrémně jdoucí na nervy či velmi zlobivé dítě“).

⁴² Hübschmannová, M.: Počátky romské literatury: *Žijeme spolu, nebo vedle sebe? Sborník z konference o literatuře a kultuře národnostních menšin v České republice*. Obec spisovatelů, Praha 1998. s. 59–66.

⁴³ Hübschmannová, M.: *God'aver lava phure Romendar/Moudrá slova starých Romů*, Apeiron, Praha 1992.

⁴⁴ Horváthová, J.: *Kapitoly z dějin Romů*. Společenství Romů na Moravě, Brno 2002.

⁴⁵ Sadilková, H., Kramářová J. (eds): *Čalo vodi/Sytá duše. Antologie prozaických textů romských autorů z ČR*. Muzeum romské kultury, Brno 2007.

V tradičních lidových kulturách se nicméně setkáváme i s další oblastí, která je naopak typickou oblastí výskytu expresiv. Jde především o zábavu, některé příležitostné písně či básně. V české kultuře je toto reprezentováno např. kramářskými písněmi, či některými písněmi spojenými se svatbou nebo jinými podobnými událostmi⁴⁶. Výskyt vulgarismů v této oblasti souvisí s faktem, o kterém jsme se zmínili již na začátku této práce, totiž že slovo vulgární vychází z latinského výrazu pro lid. Obecný lid, tj. lidé často jen velmi málo vzdělaní, nebo spíše bez jakéhokoli vzdělání hovořili poměrně přímočarým jadrným jazykem, který se v kontrastu s vytříbenou mluvou vyšších vrstev jevil jako neadekvátní, sprostý. Ovšem lidová zábava a lidová slovesnost vyrůstala právě z tohoto pramene a proto právě v této oblasti můžeme vulgarismy poměrně snadno nalézt⁴⁷.

Také v romském humoru SVS nechybí, jelikož jsou důležitou složkou, která humor posiluje. Ačkoli se stále jedná o vulgarismy, v těchto situacích se sprostý a společensky nepřijatelný výraz, považuje spíše za prostředek pro zdůraznění pointy. Jako příklad uvádím mnou zaznamenané vtipy od rokycanských Romů:

Sar o čhavo suča la babaha

O dad del le čhaske šel koruny, mi prindžarel varesava džuvľa, kaj lestar imar avel murš u phenel leske: „mro čho, le o love u dža pal o lubňija u ma av pale khere dži varesava na dzigineha“. Phendža o dad. Ta o čhavo il'a o love u gel'a avri. Sar gel'as andro foros, džalas khatar o kher kaj bešel'as leskeri baba. E baba le čhas dikhl'as u phučel lestar kaj džal. „Džav pal o džuvľa, o dad man diñas šel koruni, kaj ta avav imar murš“, phenel o čhavo la babake. Sar e baba šundžas hoj les hin šel koruni, phendžas le čhaske: „No ta av andre mro čho, přindžareha s'oda džuvľi!“ O čhavo gel'as andre la babaha. Sar avľas khere o dad lestar phučlas či imar hino murš. Phendžas leske hoj he, hoj sovelas leskra daha. O dad sar kada šundžas, chudľas les te tradkerel pal o kher u kamelas les te marel. O čhavo pre leste gravčinel: „Dado, ta so tute?!“ U o dad leske andre chol'i phenel pale: „Ta tu dzigindžal mra da!!!“ U o čhavo leske phenel: „Sem tu tiš dzigines mra da u na rušav pre tute!“

Jak se syn vyspal se svou babičkou

Otec dá synovi sto korun, aby poznal nějakou ženu, aby se z něj stal konečně muž, a tak mu říká: „synu, vezmi si peníze a jdi za děvkama a nechod' zpátky, dokud nějakou neošukáš“. Řekl otec. Tak syn vzal peníze a šel ven. Jak šel do města, šel kolem domu, kde bydlela jeho babička. Babička chlapce uviděla a ptá se ho, kam jde. „Jdu za holkama, táta mi dal sto korun, abych se stal konečně mužem“, říká chlapec babičce. Jak babička uslyšela, že má sto korun, řekla chlapci: „No, tak pojď dál synu, poznáš co je to žena!“ Chlapec šel s babičkou

⁴⁶ Bezděk, K., Ryšavá, E.: *České kramářské písněvé tisky, jejich bibliografické zpracování a ukázka bibliografie 19. Století*. Sborník Národního muzea v Praze, Praha 1983. s. 173 - 201

⁴⁷ Marynčák, R.: *Stručné dějiny nadávek a sprostých slov*. KMa, Praha 2007.

dovnitř. Když přišel domů, otec se ho zeptal, jestli se již stal mužem. Řekl mu, že ano, že se vyspal s jeho matkou. Jak tohle otec zaslechl, začal ho honit po domě a chtěl ho sbít. Chlapec na něj křičí: „*Tati, tak co ti je?!*“ a otec mu vzteky odpovídá: „*tak tys mi ošukal mámu!!!*“ a chlapec na to: „*Ale vždyť ty taky šukáš mou mámu a nezlobím se na tebe!*“.

Tento vtip je velice známý i u Romů v jiných městech. Dokonce je uveden v Romano džaniben – ěilaj 2007. Pokud budu text analyzovat, najdu v něm prvek, který umožňuje tento vtip vyprávět a předávat mladším generacím. Jde o humor, o kterém jsem se již zmiňoval v předchozích odstavcích této kapitoly. Humor či zábava je hlavním protagonistou, vzniku vtipů tohoto typu. Již podle názvu Romové cítí humorný kontext, tudíž se nejedná o nic ostudného nebo relativně nevhodného. Tyto vtipy se vyprávějí hlavně v okruhu dospělých nebo dospívajících.

Trin romňija

Trin romňija pes vesekedinen kaskro čhavo feder čorel. Peršo Romňi phenel: „Sar has mre čhaske trin berš, čordža mikrovlnka“. Aver phenel: „Sar has mre čhaske jekh berš, čordža motoris. U koja trito phenel: „s'oda kada, al'e mro čhavo,, mek ča andro per has. No ta na chudl'as man e mindž te chandžol? Ta randl'om la. Šukares la randavas... no a so pes na ačhi'as? Sar peske e mindž randavas, koda miro prečerancos, kaj les te poražinel, čordža mange sa o somnakaj andal o vast!“

Tři ženy

Tři ženy se hádají o to, které z jejich dětí lépe krade. První Romka říká: „*Když byly mému synovi tři roky, ukradl mikrovlnku*“. Druhá říká: „*Když byl mému synovi jeden rok, ukradl auto*“. A třetí říká: „*Co tohle, ale můj syn byl ještě v břiše, když mě začala svrbět píča, tak jsem si jí hezky škrábala... no a co se nestalo, když jsem si tu svou píču škrábala, ten můj hazlík mi mezi tím ukradl všechno zlato, co jsem měla na ruce!*“.

Dle mého názoru zde jde o typický vtip romských žen. Pravděpodobně to souvisí s kulturním rozdělením na muže a ženy v romské společnosti, kdy obě pohlaví mají odlišné statusové role. Při společenských událostech, jako je např. svatba, křtiny, narozeniny aj., vzniká příležitost si tyto vtipy (a nejen tyto) vyprávět.

Dále je třeba zmínit písně. Pokud jde o hudbu, máme na mysli především písně s prvoplánově sexuální tematikou a vulgární výrazy nemají žádnou jinou funkci.

Čardáš

Kurav, kurav

kurav tra da the tra pheňa the tra šogorkiňa,

kurav tra da, the tra pheňa, the tra šogorkiňa,

*ajci phirdžom pal lende,
dži na thodžom andre lende,
ajci phirdžom pal lende,
dži na thodžom andre lende.*

Šukám, šukám

Šukám tvou matku i tvou sestru a také tvou švagrovou,
šukám tvou matku i tvou sestru a také tvou švagrovou,

tak dlouho jsem za nimi chodil,
dokud jsem ho do nich nestrčil,
tak dlouho jsem za nimi chodil,
dokud jsem ho do nich nestrčil.

Text, který zde uvádím, je textem opavských Romů, kteří přetextovali původní znění. Z rozhovorů s romskými muzikanty z Rokycan, ale i Brna, jsem zjistil, že melodii a harmonické postupy tohoto čardáše znají, ale původní text se jim již nevybavoval. Za úsměvný považuji i fakt, že pokud si dotazovaní Romové na nějaký text vzpomněli, uváděli mnou uvedený text nebo s jeho verzí, která je dosti podobná této.

Rock and roll

Lucija, av ke mande pale

*Scirdlom peske paše fala jekha čha,
scirdlom lake pal o čanga e gača,
oj mange phendža Janču, maker nič,
Chudlom o kar peklom lake andre mindž*

*Lucija av ke mande pale,
Lucija av ke mande pale,
bo me bares tut kamav miro,
jilo tuke dav.*

Lucie, pojd' ke mně

Stáhl jsem jednu holku ke zdi,
stáhl jsem jí po stehnech kalhotky,
ona řekla Janču, nedělej nic,
vzal jsem čuráka a strčil jí ho do píči,

Lucie přijd' zase za mnou,
Lucie přijd' zase za mnou,
protože já tě moc miluju,
a dám ti své srdce.

Rock and roll byl hudebním stylem, který Romy v Rokycanech velmi ovlivnil. Dnes je součástí zábav a Romové ho vyžadují hned vedle tradičních a moderních písní. S tímto textem se nesetkáme běžně, jelikož i na poli hudebním je velmi důležité vědět, kdy tento text lze použít. Hudební scéna je oblastí, ve které jsou vztahy s místními Romy taktéž důležité. Zaznamenat tento text se mi podařilo v Rokycanech, díky přátelským vztahům s romskými hudebníky.

7.2 SVS v amatérsky dabovaných filmech v romštině

Amatérsky dabované filmy v romštině představují zcela nový fenomén a dotýkají se oblasti, do které se romština dostala celkem nedávno. Dalo by se říci, že je to logický důsledek jevů, se kterými se dnes Romové setkávají. Za prvé: uvědomění si, že je romština kvůli vlivům majoritních jazyků ohrožena jazykovou směnou. Za druhé: Velké procento Romů je v ekonomické tísní a ne malý počet rodin je na pokraji, nebo již v procesu, sociálního vyloučení a tímto se snaží o zlehčení vlastní komplikované finanční situace formou zábavy. A za třetí: zviditelnění se na internetu a soutěživost s jinými dabujícími Romy.

S naprostou jistotou lze konstatovat, že internet vládne dnešní době. Položme si ovšem otázku, jak internet ovlivňuje Romy? Do jaké míry tento trend dnešní doby působí kladně a do jaké míry jsou jeho důsledky negativní? Pokud na to budeme nahlížet z následujících dvou hledisek, měli bychom být schopni, tuto situaci správně posoudit. Jde o hledisko jazykové a společenské. Proč si tyto otázky vůbec pokládáme? Zdá se totiž, že tato úzká vazba mezi Romy, internetem a potřebou dabovat filmy do romštiny, má svou příčinu ve složité společenské situaci. Prezentace amatérsky dabovaných filmů na internetu, se pak stává viditelným výsledkem tohoto propojení. Bez internetu by, totiž, neexistovala ani ona potřeba Romů tyto filmy dabovat. Zde narážíme na zmiňované společenské hledisko, které tuto potřebu vytváří. Romové vždy byli v kontaktu s Romy z cizích měst, ale prostřednictvím internetu spolu komunikují a předávají si informace z různých oblastí každodenního života více než kdykoli předtím. Z jazykového hlediska je velmi dobré, že se romština používá i v psané formě mnohem častěji, než tomu bylo před vznikem internetu. Avšak i tato, na první pohled kladná skutečnost, s sebou nese jisté negativní dopady pro romský jazyk. Problém spočívá především v tom, že ne vždy se jazyk užívá správně, a pokud nejsou mluvčí v romštině zdatní, vznikají některé chybné vazby, které jsou lehce zapamatovatelné a užívají se a rozšiřují dále nesprávně, což vede k etnocentrickému pohledu starších nebo aktivnějších mluvčích, kteří mají tendenci opravovat podle svého dialektu vše, co se liší. Ovšem je otázkou, jestli hodnotit správnou a nesprávnou romštinu. Jestliže se budu držet rokycanského užívání romštiny, můžeme takto posuzovat, ale nemusí tomu tak být nutně. Další je v obecné

nářeční diferenciaci romštiny. Z hlediska společnosti je problémem to, že z různých důvodů, ať je to z pouhého nedorozumění či jiných důvodů, dochází mezi Romy na internetu ke sporům a nesnášenlivosti, která ústí k dalšímu dělení romské komunity. Toto dění, které je možno již delší dobu pozorovat, je bohužel nedílnou součástí mašinerie, zvané internet. Je dobré si uvědomit, že dabované filmy, zveřejňované na internetu, jsou jen jednou z mnoha domén na internetu, kterou se Romové zabývají.

Zábava je hlavním důvodem, proč Romové filmy dabují. Jde hlavně o filmy, které skoro každý Rom zná a je velmi zajímavé sledovat, jaké filmy se do romštiny vlastně dabují. Nadabovat se dá cokoli, ale všechny dosud dabované filmy, mají společného jmenovatele – jsou notoricky známé. Takto podomácku dabované filmy, jsou mnohem vtipnější, případně se vtipnými stávají právě díky dabingu. Pokud totiž dabujeme film, který byl již nadabován v češtině, přidáváme mu nové kvality a výsledná podoba pak nejen převádí film do dalšího jazyka, ale na původní verzi nějakým způsobem reaguje a vymezuje se vůči ní. Romská verze je výrazně obohacená o slova SVS, které dodávají filmům vtipný charakter. Původní příběh je tak většinou posunut do pozadí a na jeho základech se vytvoří buď příběh nový, nebo jde vyloženě o čistou improvizaci.

Pokud se na pár romsky dabovaných filmů podíváme, zjistíme, že je každý dabovaný trochu jiným způsobem. Nejpatrnější rozdíly spočívají v dialektních odlišnostech v romštině. Nejde ovšem pouze o tyto jazykové varianty, ale také o míru kompetence v romštině, frekvenci použití romského jazyka, vliv majoritního jazyka a v neposlední řadě o prostředí, ve kterém dabující žijí. Podle jmenovaných aspektů pak lze jednotlivé filmy rozdělit podle toho, jakým způsobem je v nich romština použita. Na těchto příkladech můžeme demonstrovat, jaké jazykové prostředky se používají k dabingu.

Romština se v nich liší nářečními odchylkami např.: záměna konsonantů /d'/ a /t'/ za /dž/ a /č/ či užitím některých slov jako jsou *pale x hinke* („zase“), *mind'ar x takoj* („hned“), atd.

Pro účely této práce v následujícím textu rozeberu čtyři příklady dabovaných filmů a jeden seriál. Jako kritérium výběru bylo důležité rozdílné použití romštiny (většinou jde o stejný dialekt romštiny a o vulgarismy, které se sice používají převážně stejně ve všech ukázkách, avšak nalezneme v nich určité odchylky). K dalším filmům a seriálům, které jsou nadabované romsky, patří např. *Slunce seno*, *Kameňák*, *Obušku z pytle ven*. Mezi světové filmy můžeme zařadit komedie *Pidihajzlík*, *Fantoci*, *Zvířecí detektiv*. Mezi seriály *Simpsonovi* a jako celovečerní film můžeme zmínit *Pána Prstenů* a mnoho dalších.

1. *Mrazík* – Tento film můžeme označit za nejúspěšnější romsky dabovaný film. Jde o první takto dabovaný film v ČR vůbec. Právě jím odstartovala dabingová mánie, kterou nyní sledujeme. Velmi brzy po jeho zhlédnutí, se objevily další filmy, které měly podobný charakter. *Mrazík* je jeden ze snímků, jenž je kompletně nadabován romsky. Sice jsou v této romštině často používány přejímky, ale i tato přejatá slova se používají romsky (např.: *buzerantos* – buzerant). Další jazykové příklady

vyskytující se v tomto dabingu: „... *dža, le tito drukos a odtrade le mačhen, tu dilino kar*“ („Běž, vem si svou větev a odežeň mouchy, tu čůráku“), „*Joj, Naťenko, hoj tuke mizerere te el, te chudes, hoj tuke e mindž te šučol!*“ („Jaj, Nastěnoko, abys měla nemoc, dostala, aby ti píča seschla!“), „*Te na ul'alas dilino kar, ta na ul'alas mezdzvedzis, tu Lušťakona jekh khandineja!*“ („Kdybys nebyl hloupým čůrákem, nestal by ses medvědem, ty vyhoněnce jeden smradlavej“), „... *ma denašen, terdžon, diline mindžora!*“ („... Neutíkejte, stůjte, hloupé píčinky“), „... *kaj denašes, buzerantona!*“ („... Kam utíkáš, buzerante!“), „*Kajci buči tut dava, hoj pes chineha tele, tu, chas le dadeskero kar aš te chas!*“ („Dám ti tolik práce, že se z toho posereš, ty, jíš tátův kokot až ať jíš!“). Originální Mrazík – *romanes* („romsky“) byl dabován velmi amatérsky a hlavně v době, kdy počítač nebyl v každé romské domácnosti. Dabován byl v domácích podmínkách přes videorekorder. Celý film na internetu není k nalezení, ale sestřih scén je na internetu vyvěšen⁴⁸. Během prohlížení internetového serveru Youtube, lze narazit na druhou verzi Romy dabovaného Mrazíka, který je nazvaný „LEDOVÝ CHUJ“⁴⁹. Tato verze je již převážně dabovaná česky, ale i v těch málo se vyskytujících romských větách nacházíme gramatické odlišnosti s porovnáním s rokycanskou romštinou. Je ovšem otázkou, jestli je takto užívaná romština záměrem dabujících, nebo jestli se zmiňovaná odlišná gramatika, může považovat za odlišnou varietu či nikoli.

2. Pacho – odpověď slovenských Romů na Mrazíka. Neméně známý film, který se stal populární v české i slovenské republice. Výraznou změnou bylo zlepšení technické stránky dabingu. Dabující tento film namluvili v profesionálním studiu. Samozřejmě zde nalezneme malé jazykové odlišnosti, které jsou již zmiňovány, ale i Pacho je namluvený skoro celý v romštině. Ve filmu uslyšíme přejatá slova ze slovenštiny, ale v podstatě se jejich romština a používaná slova SVS příliš neliší od těch v Mrazíkovi. Avšak větné skladby jsou skládány znatelně jinak, než je tomu v Rokycanech. Po hudební stránce se provedení také zlepšilo. Na film se znovu nahrály úryvky romských čardášů, přičemž je pravděpodobné, že je nahráli sami dabující. Vyskytující se příklady SVS: „*Phuri mindž!*“ („Stará píča!“), „*Kaj salas ajci andre mindž!*“ („Kde jsi byl tak dlouho, do píči!“), „*joj, len kajse bere mindža sas.*“ („Joj, ony měly tak velké píči.“), „*Mište tuke pro kar has.*“ („Dobře ti bylo na kokot.“), „*leske o mindža pal o šero phirnas, a amen bokhate merehahas!*“ („Po hlavě mu chodily kundy a my jsme umírali hladu!“), „*The jov bokhate peťarelas, so dumines!*“ („I on mrdal z hladu, co si myslíš!“), „*Pal o mindža phirel, kares pestar kerel a sa ča leske thovkeren, pro jilo leske te jel!*“ („Za kundama chodí, dělá ze sebe čůráka a vše jen jemu dávejte, infarkt aby dostal!“), „*Č ale čhaven ker buzerant!*“ („Jen děti dělej, buzerante!“).⁵⁰

⁴⁸ <http://www.youtube.com/watch?v=TBz5V8dTYeM&feature=related>

⁴⁹ <http://www.youtube.com/watch?v=wEwf8ECu4DQ>

⁵⁰ <http://www.youtube.com/watch?v=w88yM9pygP8>

3. „*O kára pro cindo jiv*“ („Čůráci na mokřém sněhu“) – Kokosy na sněhu – Kokosy na sněhu, je jeden z úryvků, který je na www.youtube.com vyvěšen a zatím není známo, jestli byl nadabován celý film. Každopádně je tento krátký úryvek velmi dobrým příkladem jevu, který je viditelný i u mladší generace Romů v Rokycanech, kteří romštinu používají. Ve větě „*dikhav le melales kares*“ („vidím špinavého čůráka“), je použit nepřímý kmen jinak, než ho používá většina rokycanských Romů.⁵¹ Tento jev pokládám za jeden z mnoha směrů vývoje romské jazyka. Zajímavostí na tomto úryvku je, že jeden ze dvou dabujících užívá koncovky pádů stejně jako Romové v Rokycanech. Druhý dabující Rom, používá tyto koncovky viz uvedený příklad výše. Ukázka rozdílnosti dabujících: „*Dikhav le melales kares, dikhav le ciknes kares a dikhav le kares, so presu'a štaren muršenca!*“ / „*Dikhav le melal kares, dikhav le cikne kares a dikhav le kares, so presuča štare muršenca!*“ („Vidím špinavého čůráka, vidím malého čůráka a vidím čůráka, který se vyspal se čtyřmi muži!“). Vyskytující se SVS: „*Tu koro kar!*“ („Ty slepej kokote!“), „*Thovav kole parne mujeske!*“ („strčím [kokota] tý bílý hubě!“).
4. „*Khandune love*“ („Smradlavé peníze“) – Křižovatka smrti - Tento příklad je typickou ukázkou toho, jak dabující přepíná z romštiny do češtiny. Pokud se zaměříme na samotnou romštinu, uslyšíme, že mluvčí již nejsou v romštině tak zdatní jako Romové, kteří nadabovali Mrazíka či Pacha. Vliv majoritního jazyka (nejspíše češtiny) je výrazně silný. Příklady: „*So kade keren, khulale kare, so peste dzigines, pre jekh kopa, tu pes na ladžas, ta kaj koda buzerantos koda kalo kar?!*“ („Co tady děláte, posraní kokoti, mrdáte se na hromadě, nestydíš se, tak kde je ten buzerant, ten černej kokot“), „*Me kamav tut te kurel, savore ušten de buje pre stolkos a dav te kurel*“ („Já tě chci šukat, všichni vstaňte, začni mrdat na židli, a začnu šukat“), „*Beš pro kar!*“ („sedni si na čůráka“), „*Kareja jekh!*“ („Čůráku jeden!“), „*Dža andre mindž!*“ („Jdi do píči!“), „*Ta tu na džas andre mindž?!*“ („Tak ty nejdeš do píči?!“), „*Kaj te dzigines rukones!*“ („Abys ošukal psa!“), „*Ta av kodoj , dava tuke o kar pal o muj!*“ („Tak pojd' tam, dám ti čůráka po hubě!“), „*Zmrde, uklidni se!*“ (*Tu buzerantona, beš tele!*“), „*Kurav tiri daj!*“ (Mrdám tvou mámu!“), „*Dikhes savo sal buzerantos.*“ („Vidíš, jakej sji buzerant.“), „*So jov dikhel, kamel miro kar, andro muj?!*“ („Co kouká, chce mýho kokota do huby?!“),⁵²
5. Esmeralda – Esmeralda je dalším příkladem přepínání kódů. Dabující přepínají neustále z jednoho jazyka do druhého a to záměrně. Důvodem toho je, aby byl takto dabovaný film pro diváky ještě vtipnější než dabingy předchozích Romů z jiných filmů. V tomto případě je sice romština ve větším zastoupení, ale čeština zde nezastupuje jen slova, která v romštině zatím neexistují nebo se již

⁵¹ <http://www.youtube.com/watch?v=GM3JfSSgXdU>

⁵² <http://www.youtube.com/watch?v=6xslhKhgLLA&feature=relmfu>

nepoužívají. Majoritní jazyk zde má svou důležitou úlohu. Např.: „*mušinav tuke vareso te phenel...., chinav o rat každý ráno*“ („Musím ti něco říct..., seru krev každý ráno“), „*Tu sal igen barikano, dilino kar, tu mange na pačas nebo co, já to jinak nevidím chujoro miro*“ („Ty jsi moc namyšlený, blbej čůrák, ty mi nevěříš nebo co, já to jinak nevidím, kokůtek můj“), „*Khulali*“ („pokakaná“), „*Šaj tuke thovav palunestar, to nebolí*“ („Můžu ti (ho tam) strčit zezadu, to nebolí“), „*Som buzerantos, no*“ („Jsem buzerant, no“), „*More, pale peske mares, tu pes na ladžas?*“ (Chlapče, zase si ho honíš, ty se nestydíš?“), „*Babo, ty se mi divíš? O Romňa pre mande, chinen pre mande normálně, me nadžanav so te kerel, mušinav peske te kerel mištes*“ („Babi, ty se mi divíš? Romky na mě, serou na mě normálně, nevím, co mám dělat, musím si dělat dobře.“)⁵³

Dovolím si souhrnně okomentovat zmiňované tituly, přičemž se pokusím poukázat na odlišnost vnímání tohoto dabingu z pohledu rokycanské komunity Romů. Já zde vidím dvě situace. Za prvé je nejvíce pozorovatelným faktem pro rokycanské Romy, seznámení se s novými slovy či slovními vazbami, jak v oblasti problematiky této práce, tak v běžné každodenní mluvě. Pro Romy je zásadní to, co je jim známé. Odlišnosti, se kterými se nesetkali nebo je neznají, mají tendenci zavrhnout a neztotožňují se s nimi. Jejich přístup je velice etnocentrický, přičemž zde lze konstatovat, že jde o společný rys všech Romů nebo přinejmenším těch, se kterými jsem měl možnost se v České a Slovenské republice setkat. Avšak, pomocí internetu a jiných médií a hlavně se zvýšenou frekvencí setkávání se s neznámými slovy či větnými vazbami se dá předpokládat, že tento negativní postoj k novým jazykovým prostředkům ustoupí a ne jen rokycanští Romové tyto nové lexémy zařadí do své slovní zásoby. Nemohu konstatovat, že k přejímání či akceptování jazykových odlišností dochází, ale nelze to vyloučit. Druhou situaci posuzuji jinak. K zmiňovanému přijímání neznámých slov, větných vazeb, či konstrukcí, zde nedochází. Konkrétně se to týká dabovaných filmů do romštiny, ale může se to dotýkat i jiných videí, které se dají pozorovat na internetu. Mluví nejen v Rokycanech, ale i v jiných městech, přejímají zmiňované jazykové prostředky velmi lehce a bez zábran, ale nijak je nezařazují do své slovní zásoby, kterou aktivně užívají. Jedná se spíše o tlumočení těchto dialektologických odchylek, které nesou humorný či jiný podtext. Podle mého názoru se zde může jednat o výsměch těmto jazykovým odlišnostem. Jednou z mnoha otázek, které si pokládám, je, zdali je tento způsob nabití vědomostí v romštině spojen s rozšiřováním slovní zásoby, patří k obohacování nebo rozvíjení romského jazyka?

⁵³ <http://www.youtube.com/watch?v=iNzcDy1UH5U>

8. Závěr

Bakalářská práce se zabývala tématem sexuální a vylučovací slovní zásoby v romském jazyce s pragmatickými souvislostmi jejího užívání se zvláštním zřetelem k rokycanské varietě romštiny. Jak z práce vyplývá, SVS je důležitou součástí romského jazyka, která plní mnoho funkcí, z nichž se některé liší od funkcí, které zastávají její ekvivalenty v českém jazyce. Asi nejčastěji se se SVS setkáváme v rovině humoru, přesto není humor jedinou oblastí jejího výskytu. Dalšími doménami používání SVS v romštině jsou oslovení a přezdívaní, a projevování lásky miminkům – SVS též proniká do orální slovesnosti (ve vtipech a textech písní) a též do moderních forem umění jako je romský dabing, což souvisí s používáním SVS v humoru. Tyto domény jsou významné z toho hlediska, že užívání SVS zde vedle čistě pojmenovací funkce nese další význam a daná slova zde nenesou hanlivý, pejorativní nebo urážlivý charakter.

Problémem sledování romského lexika a jeho statistického zpracování v porovnání s pracemi zabývajícími se jazyky s dlouhou literární tradicí, např. *Geoffrey Hughes – Swearing: A Social History of Foul Language, Oaths and Profanity in English*, je, že romština nemá literární tradici. Většina poznatků týkajících se užívání SVS, podobně jako jiných oblastí slovní zásoby může vycházet jen z terénního výzkumu a přímého pozorování. Vzhledem k pronikání romštiny do nových komunikačních a zejména pak uměleckých domén však můžeme v poslední době zkoumat výskyt SVS i v romsky dabovaných filmech. Zde ovšem nejde o přirozený projev mluvčích a užití expresiv je řízeno pravidly zesměšňování, humoru a lidové zábavy. Přesto lze na základě těchto záznamů dospět k určitým závěrům týkajícím se vulgarismů a četností jejich výskytu.

Na závěr je třeba podotknout, že tato práce si v žádném případě nečiní nárok na vyčerpávající zpracování. Vzhledem k opomíjení tématu předchozími badateli jde spíše jen o úvod do tématu užívání SVS. Věřím tedy, že touto prací podnítím jiné badatele, aby se touto oblastí romského jazyka zabývali, a dám tak podnět k dalšímu bádání na tomto poli. Jedním z dalších témat možného bádání se nabízí srovnání SVS v severocentrální romštině a romštině olášských Romů tj. např. lovárského dialektu.